

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Tobias Axelsson

Banklednings
skadeståndsansvar – med fokus
på den associationsrättsliga
oaktsamhetsbedömningen och
med den aktiebolagsrättsliga
regleringen som bakgrund

Examensarbete
30 högskolepoäng

Handledare
Lars Gorton

Ämnesområde
Bankrätt

Termin 9

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	4
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Syfte	6
1.2 Metod	6
1.3 Källor och material	6
1.4 Avgränsningar	6
2 SKADESTÅNDSANSVARET I BANKAKTIEBOLAG	9
2.1 Något om regleringen för skadeståndsansvar enligt den tidigare Bankrörelselagen (1987:617) och Bankaktiebolagslagen (1987:618)	9
2.1.1 Delegatsystemet och delegeringsmöjligheterna i Bankaktiebolagslagens 7:e kapitel	9
2.1.2 Skadeståndsansvaret för de speciella ansvarssubjektet delegat i Bankaktiebolagslagen (1987:618)	10
2.1.3 Övergivandet av delegatsystemet	11
2.2 Skadeståndsansvar enligt bank- och finansieringsrörelselagen	13
2.2.1 Allmänt	13
2.2.2 Närmare om skadeståndsansvaret enligt bank- och finansieringsrörelselagen	13
2.2.3 Något om risker kring och i bankrörelse	15
2.2.3.1 Något om systemrisker i det finansiella systemet	15
2.2.3.2 Något om rörelseriskerna i bankrörelse	16
2.2.4 Inledande bestämmelser av betydelse för bankrörelse samt den grundläggande tillståndsskyldigheten för bankrörelse	18
2.2.4.1 Definitionen av bankrörelse	18
2.2.4.2 Tillståndsplikten som gäller för bankrörelse och något om de särskilda kraven på styrelseledamöter samt verkställande direktör och ersättare för dessa i bankaktiebolag	19
2.2.5 Rölse regler av stor betydelse för banker i BFRL:s 6:e kapitel	21
2.2.5.1 Krav på soliditet och likviditet	21
2.2.5.2 Krav på riskhantering	22
2.2.5.3 Krav på genomlysning	24
2.2.5.4 Krav på sundhet	26
2.2.5.5 Proportionalitetskravet	26
2.2.5.6 Styrelsens ansvar för kraven i 6:1-3 §§	26
2.2.5.7 Kraven på riktlinjer och instruktioner	27
2.2.5.8 Lagen (2006:1371) om kapitaltäckning och stora exponeringar och dess stora betydelse – en kort överblick	28

2.2.5.9	Något mer om de materiella bestämmelserna i Kapiteltäckningslagen	28
2.2.6	Finansinspektionens föreskrifter på området för bankrörelse och inspektionens roll som tillsynsmyndighet	29
2.2.6.1	Allmänt om bemyndigandet från Regeringen till Finansinspektionen att utfärda föreskrifter samt instruktioner för bankrörelser	29
2.2.6.2	Allmänt om Finansinspektionens tillsynsansvar över kreditinstitut	30
3	SKADESTÅNDSANSVAR ENLIGT 29 KAPITLET I AKTIEBOLAGSLAGEN	33
3.1	Skadeståndsansvar enligt 29 Kapitlet Aktiebolagslagen för styrelseledamot, verkställande direktör samt stiftare	33
3.1.1	Styrelseledamots, verkställande direktörs samt stiftares skadeståndsansvar gentemot bolaget	33
3.1.1.1	Vad utgör oaktsamhet?	34
3.1.1.2	Tillämpliga ”måttstockar” vid oaktsamhetsprövningen enligt 29:e kap. ABL	35
3.1.1.3	Kraven på skada samt adekvat kausalitet	38
3.1.1.4	När är styrelsesuppleant samt vice vd ansvariga?	40
3.1.1.5	Skadeståndsansvar enligt ABL:s 29:e kapitel och rättspraxis för så kallade de facto/shadow directors	42
3.1.2	Styrelseledamots, verkställande direktörs samt stiftares skadeståndsansvar gentemot aktieägare eller någon annan	43
3.1.3	Skadeståndsansvar för revisorer med flera – en jämförande kort överblick	44
3.1.4	Mer om styrelses och verkställande direktörs möjlighet att delegera arbetsuppgifter	45
4	FALLEN CARNEGIE OCH HQ BANK	49
4.1	Fallet Carnegie enligt Finansinspektionens beslut samt Sjöbergs kommentarer till fallet	49
4.2	Fallet HQ Bank enligt Finansinspektionens beslut	53
4.2.1	Bakgrunden till fallet HQ Bank	54
4.2.2	Händelser i fallet HQ Bank	55
4.2.3	Finansinspektionens bedömning	57
4.2.4	Stattins kommentar till fallet HQ Bank	60
4.3	Kommentarer till fallen Carnegie samt HQ Bank	61
5	ANALYS SAMT EGNA KOMMENTARER	63

1 Summary

Financial companies in general, and banks in particular, plays an essential role for the function of modern society. Without a working banking-system there would be no effective way to make payments and hardship would meet the credit-market.

Some banks have been thought of as "to big to fail", although during the last years well-known international banks such as Leeman Brothers has been forced to file for bankruptcy protection under the 11th chapter of The United States Bankruptcy Code as late as in 2008.

In Sweden, during the last years, some banks have lost their permissions to carry on business regulated under the Swedish statute Act regarding Financial Services and Markets – Lag (2004:297) om bank och finansieringsrörelse.

In this essay the author will investigate which civil liability can be claimed of directors in Swedish banking companies.

The investigation will be carried out by studying applicable statutory laws, case law, books and articles written in the field and, finally, two practical cases where the banks discussed, Carnegie and HQ Bank, got their permission to carry on banking business withdrawn by the Swedish financial authority.

The conclusion that will be made is that banking directors, under certain circumstances as explained in the essay, holds a great civil liability for damages made to the banking company, its shareholders, and others.

Sammanfattning

Banker har en essentiell roll i det moderna samhällssystemet som betalningsförmedlare, kreditgivare och mottagare av ekonomiska medel från allmänheten som placeras till exempel på konto i bank.

Utan ett fungerande banksystem blir möjligheterna för företag och privatpersoner att förmedla betalningar till varandra, söka krediter eller förvara sina intjänade medel på ett tryggt sätt starkt begränsade – om inte obefintliga. Banker har en så viktig samhällsfunktion att de i vissa fall inte kan tillåtas gå under. Staten har vid flera uppmärksammade tillfällen gått in med olika typer av stöd till bankerna när konjunkturerna har vänt rakt nedåt och banksystemet av olika skäl har råkat komma i kris. Bankerna har i vissa fall återgäldat staten en del av det stöd de har tagit del av.

Det finns även tillfällen då staten dragit in en banks tillstånd på grund av att bankrörelsen inte skötts enligt det regelverk som staten och överstatliga normgivande organ eller organisationer (till exempel genom direktiv från EU:s normgivande församling) föreskrivit för bankrörelser.

Under senare år, både i samband med finanskrisen under andra hälften av 00-talet och efter krisen, har Finansinspektionen vid två uppmärksammade tillfällen återkallat bankers tillstånd att bedriva bankrörelse. Detta har medfört massiva förluster för bland annat aktieägare i dessa bolag. Ledningarna i bolagen har försökt skyffla skulden för det hela emellan sig.

Bland annat aktieägarna har frågat sig om de kunnat utkräva ansvar från olika ansvarssubjekt i ledningsposition.

Vid undersökning av detta område kommer flera olika delar av rättsordningen att aktualiseras och mötas: den näringsrättsliga, den associationsrättsliga och den skadeståndsrättsliga.

Med anledning av dessa fall har bankledningens (styrelsen och verkställande direktörens) ansvar gentemot bolaget, aktieägare och andra hamnat i det juridiska blickfånget.

Kan till exempel en styrelseledamot krävas på skadestånd för ekonomisk skada som åsamkats bolaget, aktieägare eller andra för att någon svårbegriplig bestämmelse i kapitaltäckningsregleringen inte efterföljts? Kan en styrelseordförande hävda att hon eller han saknar ekonomiskt ansvar gentemot bolaget för en skada som inträffat för att en chef på bankens tradingavdelning ”tagit ut svängarna lite för mycket” i bankens egenhandel med finansiella instrument, och då styrelsen inte informerats om detta?

En huvudslutsats i denna uppsats är att ansvaret för en styrelse i ett bankaktiebolag är omfattande och att detta särskilda ansvar inte kan delegeras bort med ansvarsbefriande verkan.

Förord

Stort tack till min mycket älskade fru Isis Axelsson som samtidigt med ett krävande arbete på SEB har stöttat mig och möjliggjort färdigställandet av denna uppsats.

Tack även till min handledare Lars Gorton för värdefulla synpunkter, inspiration till att fortsätta studierna i bankrätt och den snabba feed-back som alltid givits under arbetet med denna uppsats.

Jag vill även tacka Olle Östman som tagit sig tid att korrekturläsa min uppsats och Henrik Lemel för att han återlämnat böcker till Lund.

Förkortningar

ABL, ABL 05	Aktiebolagslag (2005:551)
ABL 75	Aktiebolagslag (1975:1385)
BAL	Bankaktiebolagslagen (1987:618)
BRL	Bankrörelselagen (1987:617)
BFRL	Lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse
BFRF	Förordning (2004:329) om bank- och finansieringsrörelse
FI	Finansinspektionen
KTL	Lag (2006:1371) om kapitaltäckning och stora exponeringar
Vd	Verkställande direktör

2 Inledning

För bankaktiebolag och dess ledning gäller särskilda regler vid sidan av (och ibland istället för) de grundläggande regler som finns för aktiebolag i största allmänhet. I tidigare lagstiftning har regleringen kring ansvarssubjekten i ett bankaktiebolag varit än mer skild och speciell i förhållande till övriga associationsrättsliga ansvarssubjekt. I och med Sveriges införlivande av direktiv från Europeiska Unionen (som syftar till att harmonisera merparten av associationsrätten inom Europeiska Unionen) i svensk rätt har dock vissa typer av ansvarssubjekt utmönstrats från den svenska bankrätten. En tillbakablick på den äldre regleringen innan harmoniseringen ägde rum syftar till att markera skillnader gentemot den gällande regleringen. Regleringen för banker är dock även i nuvarande utformning på många sätt skild från till den allmänna aktiebolagsrättsliga regleringen.

2.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att närmare undersöka och utreda vilken reglering som ligger till grund för en bedömning av vilken typ av handling eller underlåtenhet av ett ansvarssubjekt som kan ligga till grund för ett skadeståndsanspråk mot en styrelseledamot eller verkställande direktör i ett bankaktiebolag. Detta enligt en svensk domstol som dömer efter svensk rätt.

2.2 Metod

Metoden som används är att undersöka och sammanställa relevanta rättskällor inom området. Detta för att utröna de grunder som en domstol har beaktat när de tar ställning till vad som konstituerar oaktsamt handlande eller underlåtenhet för ansvarssubjekt i ett bankaktiebolag. Metoden som används brukar kallas den traditionella rättsdogmatiska metoden.

2.3 Källor och material

Källor som använts är lagar, förordningar, föreskrifter, rättsfall, myndighetsbeslut samt juridisk doktrin på området.

2.4 Avgränsningar

Uppsatsen behandlar i första hand oaktsamhetsrekvisitet vid en associationsrättslig skadeståndsbedömning samt vilka ansvarssubjekt som kan hållas ersättningsansvariga enligt en sådan skadeståndsbedömning.

Däremot behandlas inte skaderekvisitet och frågan om adekvat kausalitet mer än översiktligt.

Författaren är medveten om att Finansinspektionens beslut som är i stort sett den enda använda källan gällande de två behandlade fallen (Carnegie och HQ Bank) är en partsinlaga och att prövning i domstol ännu ej skett i bland annat ansvarsfrågan. Slutsatsen i uppsatsen blir därmed delvis av spekulativ karaktär.

3 Skadeståndsansvaret i bankaktiebolag

Nedan kommer det associationsrättsligt speciella skadeståndsansvar som gäller för ansvarssubjekten i ett bankaktiebolag att beskrivas.

3.1 Något om regleringen för skadeståndsansvar enligt den tidigare Bankrörelselagen (1987:617) och Bankaktiebolagslagen (1987:618)

Tidigare reglerades verksamheten i bankaktiebolag bland annat i BRL och BAL. BAL innehöll bestämmelser om bland annat hur ett bankaktiebolag skulle organiseras.¹ BRL innehöll gemensamma bestämmelser för banker och om den rörelse som en bank fick driva, samt särskilda bestämmelser avseende bankaktiebolag och bestämmelser om skadestånd.²

Genom denna särskilda reglering kom alltså bankers speciella rättsliga ställning till tydligt uttryck.

3.1.1 Delegatsystemet och delegeringsmöjligheterna i Bankaktiebolagslagens 7:e kapitel

I BAL:s sjunde kapitel fanns särskilda regler för bankaktiebolagets ledning. Styrelsen, som skulle ha minst fem ledamöter, ansvarade för förvaltningen av bolagets angelägenheter i enlighet med BAL och BRL, enligt huvudregeln som fanns i 1 § st. 1. Verkställande direktör skulle enligt 4 § st. 1 utses inom styrelsen för ”att under styrelsens inseeende leda verksamheten i banken.”³ Vidare kunde fler verkställande direktörer utses bland ordinarie ledamöter av styrelsen eller bland styrelsesuppleanterna enligt 4 § st. 1.

Enligt 6 § hade styrelsen en möjlighet att ”uppdra åt verkställande direktör eller någon annan att ensam eller tillsammans med annan vidta sådana åtgärder som annars ankommer på styrelsens egen prövning.”⁴ Delegat blev beteckningen på en person som fått ett sådant uppdrag.⁵ Det fanns dock begränsningar för denna delegeringsmöjlighet i 7 §.

---

¹ BAL (1987:618) 1:1.

² BRL (1987:617) 1:1 1:a stycket

³ BAL (1987:618) 7:4 st. 1.

⁴ BAL (1987:618) 7:6 st. 1

⁵ BAL (1987:618) 7:6 st. 1 men. 2

Enligt 6 § st. 2 fick delegation enligt bestämmelsens första stycke ”även ske till särskilda ledningsorgan för visst område (regionalstyrelse) eller för ett eller flera bankkontor (kontorsstyrelse).”⁶

Enligt 6 § st. 3 skulle styrelsen lämna föreskrifter i en instruktion om verkställande direktörs och andra delegaters befogenheter, och denna instruktion skulle årligen fastställas. Den interna fördelningen av ledningen av bankens verksamhet mellan de verkställande direktörerna skulle klargöras i instruktionen i fall då flera sådana direktörer utsetts. En verkställande direktör kunde på så sätt få ett större ansvar än en annan verkställande direktör inom banken. Även verkställande direktörernas skadeståndsansvar kunde således variera internt. Finansinspektionen skulle snarast möjligt tillsändas en kopia på instruktionen enligt detta stycke. Denna instruktion syftade till att klargöra i vilken grad ett skadeståndsmässigt ansvarssubjekt i banken handlat som delegat eller i annan egenskap. Eftersom bestämmelserna om ansvar kunde skifta beroende på om en person handlat som styrelseledamot, delegat, verkställande direktör eller anställd i banken så blev denna instruktion betydande för avgörande av potentiella skadeståndsrättsliga ansvarsfrågor.⁷

I 6 § st. 4 stadgades dock att delegatuppdrag enligt st. 1 i bestämmelsen när som helst kunde återkallas eller inskränkas, och att styrelsen själv, trots lämnat delegatuppdrag, kunde ”avgöra ärenden av varje slag”⁸.

I förarbetena till BAL anges att bestämmelsen i princip överensstämmer med den då gällande lagen och att den kunde jämföras med den föregående UBAL:s 8:5.⁹

I 7 § som begränsade styrelsens delegeringsmöjligheter enligt 6 § angavs i bestämmelsens första stycke att enskild styrelseledamot eller annan inte fick ges i uppdrag ”att avgöra ärenden som är av principiell beskaffenhet eller i övrigt av större vikt.”¹⁰ Som exempel på typer av ärenden som kan träffas av bestämmelsen i detta första stycke anges i propositionen: ”Alltjämt bör således de policybetonade frågorna, som anger verksamhetens mål och inriktning, avgöras av styrelsen. Ärenden som innebar att större investeringar skulle göras, att nya rörelsegrenar skulle startas eller förvärvas eller att bankens verksamhet skulle omstruktureras utgör andra exempel på sådana ärenden där avgörandena borde förbehållas styrelsen.”¹¹ I 7 § st. 2-4 angavs bland annat regler om begränsningar i styrelsens möjlighet att uppdra åt enskild styrelseledamot eller annan att bevilja krediter i vissa fall.

3.1.2 Skadeståndsansvaret för de speciella

---

⁶ BAL (1987:618) 7:6 st. 2

⁷ Proposition 1986/87:12 Band II s. 94.

⁸ BAL (1987:618) 7:6 st. 4

⁹ Proposition 1986/87:12 Band II s. 93.

¹⁰ BAL (1987:618) 7:7 st. 1.

¹¹ Proposition 1986/87: 12 Band II s. 95.

ansvarssubjektet delegat i Bankaktiebolagslagen (1987:618)

Skadeståndsansvaret för en person som delegerats uppdrag av styrelsen enligt BAL 7:6 reglerades i BRL 5:1 där det stadgades att en delegat om delegaten uppsåtligen eller av oaktsamhet skadade banken då delegaten fullgjorde sitt uppdrag, skulle delegaten ersätta skadan. Vid överträdelse av bland annat BRL och BAL skulle även skada som vållades en aktieägare, en medlem eller någon annan ersättas enligt 5:1 men. 2.

Skadeståndsregeln i BRL 5:1 efterbildades till stor del efter skadeståndsregeln i ABL 75, och i förarbeten uttalas att ”skadeståndsreglerna inom bankområdet i huvudsak [borde] utformas i överensstämmelse med aktiebolagslagen”¹². Det strängare skadeståndsansvaret för delegater i bland annat bankaktiebolag behölls från den gamla BL.¹³

3.1.3 Övergivandet av delegatsystemet

Under slutet av 90-talet reformerades regelsystemet som gällde för bankaktiebolag. Redan under mitten av 90-talet hade associationsrätten för (bland annat) aktiebolag och bankaktiebolag förändrats för att harmoniseras med EG-rätten på området.¹⁴ Genom regeringens proposition¹⁵ ”Ny associationsrätt för bankaktiebolag m.m.” föreslogs förändringar som bland annat innebar att aktiebolagslagen skulle vara den associationsrättsliga grund-regleringen som skulle gälla även för bankaktiebolag, och att någon särskild BAL ansågs obehövlig. Detta vid sidan av viss särskild reglering för bankaktiebolag som skulle få sin plats i BRL, samt att systemet med delegater i BAL skulle utmönstras.¹⁶ Utmönstringen av systemet med delegater var påkallat med tanke på att den grundläggande regleringen för bankaktiebolag skulle komma att bli ABL. Det ansågs inte förenligt med aktiebolagsrätten att varaktigt urholka den verkställande direktörens beslutskompetens genom att ha ett särskilt system med delegater – detta skulle direkt ”strida mot aktiebolagslagens regler om kompetens- och ansvarsfördelning mellan bolagsorganen.”¹⁷ Riksdagen gav sitt bifall¹⁸ åt regeringens proposition varpå BAL upphävdes, BRL och ABL förändrades varefter ABL blev den nya associationsrättsliga grundregleringen även för bankaktiebolag.

Genom upphävandet av BAL övergavs delegatsystemet i BAL 7:6. Dåvarande ABL 75:s bestämmelser om bolagets ledning som fanns i ABL

---

¹² Proposition 1986/87:12 Band I s. 300.

¹³ Proposition 1986/87:12 s. 300

¹⁴ Proposition 1997/98:166 s. 51.

¹⁵ Proposition 1997/98:166

¹⁶ Proposition 1997/98:166 s. 1

¹⁷ Proposition 1997/98:166 s. 113.

¹⁸ SFS 1998:1500

75:s 8:e kapitel skulle gälla för bankaktiebolag istället för de tidigare regler som fanns bland annat i BAL:s 7:e kapitel och särskilda regler för bankaktiebolag intogs i ett nytt 9:e kapitel av BRL.¹⁹ Under rubriken ”Verkställande direktörens ställning” som tog upp överväganden då BAL:s reglering jämfördes med regleringen enligt ABL 75:s diskuterades möjligheten för styrelsen att delegera förvaltningsuppgift som hörde den löpande förvaltningen till, åt annan befattningshavare än verkställande direktören. Man kom dock här fram till att det var möjligt för styrelsen att genomföra en sådan delegation av ansvaret vad det gällde vissa frågor inom den löpande förvaltningen, men inte permanent över tiden, då detta skulle urholka verkställande direktörens generella ansvar över denna del av förvaltningen, och att det skulle strida mot ABL 75:s regler vad det gällde allokeringen av ansvaret samt kompetensfördelningen mellan de olika bolagsorganen.²⁰ Verkställande direktörens ansvar för den löpande förvaltningen enligt dåvarande ABL 75 skulle inte kunna delegeras till annan på ett sådant sätt att verkställande direktören inte längre kunde anses ha rätt att sköta den löpande förvaltningen.²¹

Vidare blev det skadeståndsreglerna i ABL 75:s 15:e kapitel som kom att gälla för bankaktiebolag istället för de tidigare reglerna i BRL 5:1. Tidigare hade delegater varit ett ansvarssubjekt enligt BRL 5:1 men något behov av särskild reglering ansågs inte föreligga med avseende på delegaters skadeståndsskyldighet av naturliga skäl – delegater utmönstrades som beskrivits ovan som särskilt ansvarssubjekt i och med den nya regleringen.²² Kretsen skadeståndsskyldiga ansvarssubjekt i ett bankaktiebolag minskades i det hänseendet genom den nya regleringen.²³

Delegatsystemet enligt BAL fasades helt enkelt ut i arbetet för att harmonisera den associationsrättsliga lagstiftningen för bland annat de olika bolagstyperna bankaktiebolag och aktiebolag som trädde i kraft 1 januari 1999²⁴.

För lite mer läsning kring harmoniseringen av associationsrätten både gällande aktiebolag och bankaktiebolag inom EU se t.ex. Skog/Fäger²⁵ och Falkman²⁶. Kort kan dock sägas om harmoniseringen av reglering inom EU att den i grund och botten syftar till att skapa fri rörlighet för varor, personer, tjänster och kapital.

---

¹⁹ Proposition 1997/98:166 s. 109 ff.

²⁰ Proposition 1997/98:166 s. 113 f.

²¹ Proposition 1997/98:166 s. 108 f.

²² Proposition 1997/98:166 s. 163 f.

²³ Proposition 1997/98:166 s. 163 f.

²⁴ SFS 1998:1500

²⁵ Skog/Fäger, Aktiebolagslagen – En introduktion för aktieägare, bolagsledningar och deras rådgivare, på s. 19.

²⁶ Falkman, Bankrörelse – Risker och riskhantering i banker, på s. 93 ff.

3.2 Skadeståndsansvar enligt bank- och finansieringsrörelselagen

Nedan kommer förutsättningarna för att kunna utkräva skadeståndsanspråk från ansvarssubjekt i bankaktiebolag att närmare undersökas.

3.2.1 Allmänt

När det gäller att utröna skadeståndsansvaret för ansvarssubjekten i ett bankaktiebolag enligt Lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse (BFRL) så måste bedömningen göras med reglerna som ställs upp i ABL som grund. En skadeståndsrättslig bedömning av till exempel huruvida en styrelseledamot eller verkställande direktör i ett bankaktiebolag har gjort sig skyldig till en handling eller underlåtenhet som grundar ersättningsskyldighet för dessa ansvarssubjekt görs, som kommer att framgå nedan, med både de reglerna som blir tillämpliga enligt 29:e kap ABL samt de ytterligare regler som blir tillämpliga genom skadeståndsregeln i 10 kap. 37 § BFRL.

3.2.2 Närmare om skadeståndsansvaret enligt bank- och finansieringsrörelselagen

I 10 kap. BFRL återfinns de särskilda associationsrättsliga bestämmelserna som gäller för bankaktiebolag. Ett bankaktiebolag är enligt definitionerna i BFRL 1:5 1 st. 3 p. ”ett aktiebolag som har fått tillstånd att driva bankrörelse”²⁷.

Enligt BFRL 10:1 så gäller reglerna i ABL även för bankaktiebolag om inte annat föreskrivs i BFRL eller annars är särskilt föreskrivet. Vidare skall enligt BFRL 10:1 2 meningens hänvisningar i ABL till bestämmelser i ABL avse de bestämmelserna i BFRL som gäller istället för eller utöver de bestämmelser som finns i ABL.

På så sätt föreskrivs det i BFRL 10:1 att ABL utgör den regelmässiga grunden även för bankaktiebolag om inte annat sägs i BRL eller i annan lag. Vidare föreskrivs det på så sätt i BFRL 10:1 2:a meningens att i de fall då andra eller ytterligare bestämmelser gäller för bankaktiebolag enligt BRL så skall hänvisningar i ABL till bestämmelser i ABL i stället avse de andra eller ytterligare bestämmelser som gäller enligt BFRL.

Reglerna i 29:e kap. ABL om skadeståndsansvar för bland annat styrelseledamot och verkställande direktör i ett aktiebolag gäller sålunda även ansvarssubjekten i ett bankaktiebolag. I diskussionen som fördes i proposition 2002/03:139, som föregick BFRL, kring om skadeståndsansvaret enligt ABL även fortsättningsvis skulle gälla även i

---

²⁷ BRL 1:5 1 st. 3 p.

bankaktiebolag, så diskuterades i och för sig den dåvarande ABL 75 som hade skadeståndsbestämmelserna i det dåvarande 15:e kapitlet.²⁸ Som senare kommer att utredas så har dock dessa delar av regleringen gällande skadeståndsansvaret i ABL lämnats i stort sett oförändrade jämfört med ABL 75. Att ABL 05 sedan dess gäller med skadeståndsfrågorna placerade i 29:e kapitlet gör inte motiveringen och diskussionen i förarbetena till BFRL mindre aktuella.

I BFRL 10:37 föreskrivs vad som gäller om skadeståndsansvar i bankaktiebolag. Paragrafen föreskriver att ”Vad som i 29 kap. 1-3 §§ aktiebolagslagen (2005:551) föreskrivs om ansvar vid överträdelse av där angivna bestämmelser gäller för bankaktiebolag även vid överträdelse av denna lag och lagen (2006:1371) om kapitaltäckning och stora exponeringar”²⁹.

Som ovan nämnts stadgar BFRL 10:1, att aktiebolagslagen gäller även för bankaktiebolag, om inte annat föreskrivs i BFRL eller är särskilt föreskrivet någon annanstans. Och genom BFRL 10:37 stadgas således att skadeståndsansvaret som ansvarssubjekten i ett bankaktiebolag har enligt 29 kap. 1-3 §§ ABL också gäller vid överträdelse av BFRL och Kapitaltäckningslagen. Detta innebär att culpa-regeln i 29:e kap. ABL gäller även för de ansvarssubjekt som kan hållas skadeståndsskyldiga i ett bankaktiebolag.

I proposition 2002/03:139 som föregick BFRL så noterades det faktum, att culparegeln även fortsättningsvis kom att utan begränsningar i lagtexten, i ett generellt utförande gälla, för ansvarssubjekten i ett aktiebolag, efter förändringspropositionen 1997/98:99.³⁰ Att avgränsa skadeståndsskyldigheten för styrelseledamöter genom lagtekniska lösningar i ett aktiebolag genom ABL vore ”ogörligt”³¹ konstaterades det. I regeringens bedömning kom man fram till att samma skadeståndsskyldighet borde gälla för styrelseledamöter eller verkställande direktör i ett bankaktiebolag. Detta då det som ovan beskrivits inte vore möjligt att i lagtext fastställa alla de normer som borde gälla för styrelseledamöter och verkställande direktörer i aktiebolag så vore detta ej heller lämpligt att göra för samma ansvarssubjekt i bankaktiebolag.³²

Vidare gäller alltså enligt BFRL 10:37 att ansvarssubjekt i ett bankaktiebolag inte bara är skadeståndsansvariga enligt 29:e kap. ABL och under de förutsättningar som fastställs där utan även vid överträdelse av BFRL samt Kapitaltäckningslagen.

På så sätt utvidgas och i vissa fall förändras det skadeståndsansvar som till exempel en styrelseledamot i ett bankaktiebolag har. En styrelseledamot

---

²⁸ Se prop. 2002/03:139 s. 467 ff.

²⁹ BFRL 10:37.

³⁰ Proposition 2002/03:139 s. 468.

³¹ Proposition 2002/03:139 s. 468.

³² Proposition 2002/03:139 s. 468.

eller en verkställande direktör i ett bankaktiebolag har inte bara bland annat ABL, relevant lag om årsredovisning samt bolagsordningen att ta hänsyn till utan även de tillägg eller modifikationer av de plikter som ges till ”grundansvaret” enligt ABL i BFRL, Kapitaltäckningslagen eller, i förekommande fall, på andra håll. Vidare har det överlämnats åt rättstillämpningen att avgöra när de rambestämmelser som lämnas i BFRL (se till exempel BFRL 6:1-5) skall anses ges materiell utfyllnad av FI:s föreskrifter och på så sätt ge FI:s föreskrifter en skadeståndssanktionerande funktion.³³

Aktsamhetsnormen som skall tillämpas vid en skadeståndsbedömning för en styrelseledamot eller en vd i ett bankaktiebolag ger ett större skadeståndsansvar än för samma ansvarssubjekt i ett vanligt aktiebolag.³⁴

3.2.3 Något om risker kring och i bankrörelse

I följande avsnitt kommer något om systemrisken i det finansiella systemet och rörelserisker i bankrörelser att behandlas.

3.2.3.1 Något om systemrisker i det finansiella systemet

Eftersom mycket av regleringen på bankområdet görs med systemriskerna i det finansiella systemet i åtanke, som kommer en översiktlig genomgång av några av de olika systemriskerna följa i detta avsnitt.

Det finansiella systemet i stort, där banker ingår som en typ av institut, är ett i samhället mycket skyddsvärt system som utgör en del av samhällets infrastruktur.³⁵ Utan ett fungerande system för att göra betalningar skulle ekonomin kunna ”störas allvarligt”³⁶. Bankerna har en dominerande ställning på området för betalningsförmedlingar och är därmed essentiella för ett fungerande betalningsväsende.³⁷ Eftersom betalningsväsendet såvida är beroende av bankerna i praktiken för sin funktion så skulle betalningsväsendets förmåga att fungera väl kunna hotas om flera banker fallerade samtidigt och en systemkris skulle kunna följa.³⁸

I det finansiella systemet finns alltid en *spridningsrisk*, det vill säga att det finns en risk att finansiella problem i en bank skall sprida sig till andra banker, vilket kan liknas med en så kallad dominoeffekt. Bankerna är även mottagare av medel inlånade från allmänheten och om bankernas betalningsförmedlande förmåga försämras så drabbar detta även

---

³³ Proposition 2002/03:139 s. 474.

³⁴ Proposition 2002/03:139 s. 469.

³⁵ Proposition 2002/03:139 s. 172.

³⁶ Proposition 2002/03:139 s. 172.

³⁷ Proposition 2002/03:139 s. 172.

³⁸ Proposition 2002/03:139 s. 172.

fordringsägare i stort i samhället eftersom de inte kan få betalt – konsumtion och produktion i samhället drabbas väsentligt av en finansiell systemkris.³⁹ Eftersom bankerna regelmässigt gör stora betalningar till varandra så riskerar en banks oförmåga att betala en annan att sprida sig i hela det finansiella systemet. Vidare har bankerna fordringar gentemot varandra, och detta medför en känslighet i systemet då en banks obestånd på så sätt kan medföra andra bankers obestånd.⁴⁰

Banker är en viktig aktör på även på kreditmarknaden, och genom banker sker en viktig del av företagens *kapitalförsörjning*. Om kapitalförsörjningen på marknaden drabbas på grund av att finansiella institut blir insolventa så riskerar även många företag att få betalningsproblem och i förlängningen tvingas att ställa in betalningarna, vilket skulle drabba företagens fordringsägare och skapa vidare problem med konkurser och likviditetsproblem som följd. Detta fenomen i sig skulle kunna få problem på kreditmarknaden i synnerhet att spilla över på betalningsväsendet i allmänhet.⁴¹

En slags följd av systemriskerna i banker utgörs av fenomenet som kallas *bankpanik*⁴², vilket kan inträffa då många fordringsägare i bankerna med likvida tillgångar insatta på bankkonto vill ta ut sina pengar samtidigt. En bank har bara en viss del av inlånade medel täckta med motsvarande likvida tillgångar, resten investeras på olika sätt i tillgångar som är illikvida och ej snabbt realiserbara på marknaden, för bankens lösgörande av likvida medel. På så sätt kan en bank som av olika anledningar hamnat i finansiella problem, eller ens ryktena om att en bank har hamnat i sådana problem, drabbas av att många oroliga fordringsägare samtidigt försöker ta ut sina pengar från den banken, men även från andra banker med tanke på rädslan för krisens spridningsrisk och oklarheter om dess omfattning. Banken som normalt har tillräckligt med likvida medel med hänsyn till de uttag som behöver göras från konton i banken hamnar då i en likviditetskris och riskerar att behöva ställa in betalningarna.⁴³ Detta skulle i sin tur ytterligare kunna spä på en systemkris i det finansiella systemet.

Alla dessa risker utgör delar av den totala systemrisken, som beror på bankers beroende av varandra och dessas starka koppling till varandra men även kopplingen mellan bankerna som betalningsförmedlare och kreditgivare i samhället i stort.

3.2.3.2 Något om rörelseriskerna i bankrörelse

I propositionen som föregick BFRL diskuteras några av riskerna i en bankrörelse under bakgrundsdelen.

---

³⁹ Proposition 2002/03:139 s. 172.

⁴⁰ Proposition 2002/03:139 s. 176.

⁴¹ Proposition 2002/03:139 s. 172 f.

⁴² På engelska är fenomenet benämnt så kallade "bankruns".

⁴³ Proposition 2002/03:139 s. 173 f.

Där räknas följande rörelserisker upp under avsnitt 4.4⁴⁴ i propositionen:

Marknadsrisk: risken för att marknadsvärdet på en tillgång banken har ändras negativt, såsom till exempel ”förändringar i aktiekurser, växelkurser och räntor”⁴⁵. *Aktiekursrisken*, *växelkursrisken* och *ränterisken* är därför undergrupper till marknadsrisken.

Likviditetsrisk: risken för att banken saknar erforderliga likvida medel för att kunna till exempel återbetala insatta medel till kunderna i banken, återbetala förlupna skulder, att ”hjälpa dotterbolag med kapitalbehov eller genomföra någon annan nödvändig transaktion eller investering som kräver likviditet.”⁴⁶

Kreditrisk: ”kan definieras som risken att en part i en finansiell transaktion inte uppfyller villkoren i kontraktet och förorsakar fordringsägaren kapital- eller ränteförlust, eller ökade kostnader”⁴⁷. *Motpartsrisken* är risken att ”en motpart inte kan fullfölja en värdepappers- eller betalningstransaktion vid likviditetspunkten så att banken åsamkas förluster”⁴⁸ och klassificeras som en kreditrisk.

Operativ risk: den risk som finns ”för alla typer av förluster som inte är direkt hänförliga till de finansiella riskerna”⁴⁹. *Handläggningsrisken*, den *interna kontrollrisken* samt *den tekniska risken* är alla uppdelningar av den operativa risken. *Handläggningsrisken* innefattar risken för att affärsavslut, affärsregistreringar, avstämningar, redovisning eller motsvarande inte handhas och genomförs korrekt och därmed orsakar förluster eller utebliven vinst.⁵⁰ Den *interna kontrollrisken* är risken att anställda i banken inte följer bankens interna regelverk och på så sätt förorsakar förluster – exempel på detta enligt propositionen är att anställda överskrider handelslimiter eller på andra sätt tar positioner ”som inte är förenliga med bankens önskade riskprofil”⁵¹. Den *tekniska risken* är risken för att tekniska problem eller fel i de system eller program som banken använder i sin affärshantering och vid sin värdering orsakar merkostnader eller förluster.⁵²

Även den *legala risken* kan nämnas i sammanhanget. Den *legala* kan bland annat utgöras av risken för att man i en bank missuppfattar gällande lagar och regler för till exempel bankverksamheten och på att förluster på så sätt skapas.

---

⁴⁴ Proposition 2002/03:139 s. 169 f.

⁴⁵ Proposition 2002/03:139 s. 169.

⁴⁶ Proposition 2002/03:139 s. 169.

⁴⁷ Proposition 2002/03:139 s. 169.

⁴⁸ Proposition 2002/03:139 s. 169.

⁴⁹ Proposition 2002/03:139 s. 169 f.

⁵⁰ Proposition 2002/03:139 s. 170.

⁵¹ Proposition 2002/03:139 s. 170.

⁵² Proposition 2002/03:139 s. 170.

3.2.4 Inledande bestämmelser av betydelse för bankrörelse samt den grundläggande tillståndsskyldigheten för bankrörelse

I de två avsnitten nedan kommer den legala definitionen av vad som menas med bankrörelse samt tillståndsplikten som gäller för sådan rörelse att beröras.

3.2.4.1 Definitionen av bankrörelse

BFRL innehåller bestämmelser om bank- och finansieringsrörelse.⁵³ Sveriges riksbank och Riksgäldskontoret är undantagna från BFRL:s tillämpningsområde.⁵⁴ I tillämpliga delar gäller BFRL även för utländska företags verksamhet i Sverige.⁵⁵

Definitionen av bankrörelse återfinns i BFRL 1:3, där det anges att rörelser där det ingår dels ”betalningsförmedling via generella betalsystem”⁵⁶, och där det dels också ingår ”mottagande av medel som efter uppsägning är tillgängliga för fordringsägare inom högst 30 dagar”⁵⁷ är bankrörelser. I bestämmelsens andra stycke anges att: ”Med generella betalsystem avses system för förmedling av betalningar från ett stort antal från varandra fristående betalare avsett att nå ett stort antal från varandra fristående slutliga betalningsmottagare.”⁵⁸

Med ”mottagande av medel” syftas inte bara inlåning på konto, utan begreppet syftar även på den situationen, att en betalningsförmedlare utger obligationer till kund som i sin egenskap av fordringsägare kan anmana betalningsförmedlaren (om obligationens löptid och uppsägningstid gör det möjligt) att tillgängliggöra medlen för kunden inom 30 dagar från det att betalningsförmedlaren först mottog medlen från kunden.⁵⁹

Definitionen av *generella betalsystem* är avsett att skilja betalsystem med ett visst begränsat antal betalningsmottagare från de betalsystem som har ett stort antal fristående betalningsmottagare. På så sätt görs en åtskillnad mellan *generella* och *selektiva* betalsystem.⁶⁰ Vidare är det tillräckligt att betalningsförmedlaren *kan nå* ett generellt betalsystem – det behöver alltså inte vara så ”att det i rörelsen finns tekniska och administrativa förutsättningar för att driva betalningsförmedling.”⁶¹ Det är det *slutliga* antalet *möjliga* betalningsmottagare som är avgörande för rekvisitet ”slutliga betalningsmottagare” i bestämmelsen. Detta för att förhindra att

⁵³ BFRL (2004:297) 1:1.

⁵⁴ BFRL (2004:297) 1:1 2:a meningen

⁵⁵ BFRL (2004:297) 1:2

⁵⁶ BFRL (2004:297) 1:3 stycke 1 p. 1.

⁵⁷ BFRL (2004:297) 1:1 stycke 1 p. 2.

⁵⁸ BFRL (2004:297) 1:1 stycke 2.

⁵⁹ Proposition 2002/03:139 s. 192 f.

⁶⁰ Proposition 2002/03:139 s. 511 f.

⁶¹ Proposition 2002/03:139 s. 190.

man i en verksamhet förmedlar betalningsuppdrag vidare till annan förmedlare som i sin tur förmedlar betalningarna till de slutliga mottagarna för att man på denna grund skulle kunna hävda att rörelsen ej infaller under definitionen för bankrörelse.⁶²

I BFRL 1:5 definieras vissa ytterligare begrepp som används i samma lag. Här definieras att begreppet *bank* i BFRL betyder bankaktiebolag, sparbank och medlemsbank.⁶³ Vidare definieras att ett *bankaktiebolag* är ett aktiebolag som har fått tillstånd att driva bankrörelse.⁶⁴ Termen *kreditinstitut* betyder i BFRL både bank och kreditmarknadsföretag.⁶⁵ Ett kreditmarknadsföretag är ett aktiebolag som har fått tillstånd att driva finansieringsrörelse och definieras i BFRL 1:4.

I BFRL 1:7 anges att bara svenska eller utländska kreditinstitut ”får driva näringsverksamhet som har till ändamål att ta emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten, om inte annat är särskilt föreskrivet.”⁶⁶ Således begränsas inlåningsverksamhet enligt huvudregeln till att endast få bedrivas av banker och kreditmarknadsföretag.

I BFRL 1:9 anges att bara banker (vid sidan av Sveriges riksbank och Sveriges allmänna hypoteksbank samt utländska kreditinstitut i vissa fall) får använda sig av ordet bank i sin firma eller vid beteckning av sin affärsrörelse.

För en ingående diskussion kring definitionen av begreppet bankrörelse se till exempel Falkman⁶⁷, som särskilt beskriver definitionens utveckling eller förändring historiskt sett över tiden.

3.2.4.2 Tillståndsplikten som gäller för bankrörelse och något om de särskilda kraven på styrelseledamöter samt verkställande direktör och ersättare för dessa i bankaktiebolag

I BFRL:s 2:a kapitel anges det grundläggande krav på tillstånd som krävs för att en bankrörelse skall få drivas och vissa undantag från detta tillståndskrav.

I BFRL 2:1 anges således att bankrörelse eller finansieringsrörelse enbart får drivas efter tillstånd, om inte annat framgår av samma lag. I BFRL 2:2 anges om undantag från tillståndsplikten för bankrörelse och i BFRL 2:3 framgår undantagen från tillståndsplikten för finansieringsrörelse.

---

⁶² Proposition 2002/03:139 s. 190.

⁶³ BFRL 1:5 p. 2.

⁶⁴ BFRL 1:5 p. 3.

⁶⁵ BFRL 1:5 p. 10.

⁶⁶ BFRL 1:7.

⁶⁷ Falkman, Bankrörelse – Risker och riskhantering i banker, s. 57 ff.

Undantagna från tillståndsplikten för bankrörelse är enligt BFRL 2:2 är rörelser för utgivning av elektroniska pengar enligt lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar och tillhandahållande av betaltjänster enligt lagen (2010:751) om betaltjänster.

Bankrörelse, vid sidan av några få undantag, får alltså inte drivas utan tillstånd.

I BFRL 3:2 första stycket p. 4 anges de särskilda krav på ansvarssubjekten (och då särskilt styrelsen) som finns för att ett bolag skall beviljas tillstånd att bedriva bankrörelse. Av denna bestämmelse följer att ”den som ska ingå i styrelsen för företaget eller vara verkställande direktör i det, eller vara ersättare för någon av dem, har tillräcklig insikt och erfarenhet för att delta i ledningen av ett kreditinstitut och även i övrigt är lämplig för en sådan uppgift.”⁶⁸ Tillräckligt kunnande på området, eller åtminstone en förmåga att tillägna sig sådant kunnande är ett av kraven som ställs enligt propositionen.⁶⁹ Vidare har FI tillsynen över att ledningen i en bank uppfyller lämplighetskraven som ställs i BFRL enligt BFRL 13:2:2. Kraven i BFRL 13:2:2 är att ett kreditinstitut drivs enligt 1. BFRL 2. andra författningar som reglerar institutets verksamhet 3. institutets bolagsordning, stadgar eller reglemente 4. interna instruktioner som har sin grund i författningar som reglerar institutets verksamhet. Kraven är hårdare på ledningen i en bank än på dem som har eller avser att förvärva ett kvalificerat innehav i banken.⁷⁰ Tidigare erfarenhet från näringsverksamhet eller erfarenhet av något annat som är av betydelse för att någon i ledningsposition skall kunna klara av uppgiften som sådan förutsetts.⁷¹

Finansinspektionen har, genom framförallt FFFS 2009:3 och ändringsförfattningen FFFS 2010:6, skapat instruktioner för vilka uppgifter en ledningsperson i en bank skall lämna vid en prövning av ledningspersonens duglighet – dessa är av intresse för att kunna utröna vilka krav Finansinspektionen som tillsynsmyndighet ställer på ledningspersoner. Det rör bland annat ledningspersonens kontaktuppgifter, vilken position i banken som personen skall prövas för, ledningspersonens meritförteckning, ledningspersonens nuvarande anställningar, uppdrag eller styrelsemedlemskap, om ledningspersonens kvalificerade ägande eller nära anhänga med sådana ägarandelar, möjliga intressekonflikter. Även ”ja/nej”-frågor avseende: ledningspersonens straffregister eller om eventuell delgivning avseende ekonomisk brottslighet där fängelse ingår i straffskalan, deltagande i styrelsemedlemskap för styrelse som inte beviljats ansvarsfrihet, om ledningspersonen blivit avskedad från anställning i finansiellt företag eller som styrelseledamot eller revisor, om styrelsepersonen eller företag där denne personen haft styrelseuppdrag eller varit ledande befattningshavare för varit eller är part i något skiljeförfarande eller civilrättslig process eller förvaltningsprocess rörande skatt eller

---

⁶⁸ BFRL 3:2:1 p. 4

⁶⁹ Proposition 2002/03:139 s. 364 f.

⁷⁰ Proposition 1995/96:173 s. 84 ff.

⁷¹ Proposition 1995/96:173 s. 84 ff.

näringsverksamhet, om ledningspersonen är eller varit föremål för skuldsanering, ackord eller företagsrekonstruktion eller försatts i konkurs, samt vissa andra frågor ingår bland de uppgifter som en ledningsperson måste lämna in till Finansinspektionen.⁷²

Kraven på en person som deltar i ledningen av en bank är alltså större än på den som deltar i ledningen av ett aktiebolag enligt ABL. Som framgått och nedan kommer att framgå är även skadeståndsansvaret större på ett ansvarssubjekt i ett bankaktiebolag än i ett vanligt aktiebolag. Det är alltså BFRL som styr aktsamhetsnormen och kompetenskraven som gäller för ett ansvarssubjekt i en bank.

3.2.5 Rörelseregler av stor betydelse för banker i BFRL:s 6:e kapitel

De bestämmelser som övergripande reglerar ett kreditinstituts rörelse finns i BFRL:s 6:e kapitel. Nedan kommer de första 7 paragraferna i detta kapitel att presenteras varpå en viss fördjupning om dessa bestämmelsers innebörd kommer föras efter redovisningen av respektive paragraf.

3.2.5.1 Krav på soliditet och likviditet

I 1 § stadgas att "[e]tt kreditinstituts rörelse skall drivas på ett sådant sätt att institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyras".

I 1 § behandlas de kraven på soliditet och likviditet som gäller för ett kreditinstitut. Vad det gäller soliditetskravet så är detta strängare för banker än för kreditmarknadsbolag.⁷³ Vad det gäller kraven på soliditet i finansiella institut är en av anledningarna till särskild reglering den så kallade *systemrisken* som existerar i banksystemet – problemen med och kring *systemrisken* beskrivs i avsnitt 2.2.3. En bank hade utan särskilda krav på dess buffertkapital haft möjligheten ta stora risker genom att välja att ha en för liten buffert i förhållande till sitt risktagande, och detta utan att ha allt för mycket att förlora på en eventuell konkurs. Samhället i stort har dock stora förluster att göra på att tillåta sådant förfarande genom icke-tillräcklig reglering.⁷⁴ Bestämmelsen avser också att begränsa bankers risktagande i förhållande till deras buffertkapital. En bank som inte uppfyller detta krav på begränsning av risktagande i förhållande till sitt buffertkapital får anses riskera bankens förmåga att fullgöra sina förpliktelser.⁷⁵ Vidare finns det en koppling mellan bankens soliditet och dess likviditet. En solid bank kan normalt erhålla likvida medel genom att upplåna dessa på interbankmarknaden eller hos riksbanken – men då krävs det att banken har nettotillgångar att erbjuda som säkerhet för lån av sådana medel. En god

⁷² FFFS 2010:6 enligt Bilaga 2 på s. 3 ff.

⁷³ Proposition 2002/03:139 s. 274 f.

⁷⁴ Proposition 2002/03:139 s. 264.

⁷⁵ Proposition 2002/03:139 s. 529.

soliditet i en bank, det vill säga att en bank har tillräckliga ekonomiska buffertar, underlättar därför för banken att i situationer då banken har likviditetsproblem att kunna refinansiera sig och på så sätt uppnå likviditet.⁷⁶ De regler som är av störst betydelse för att försäkra att banker har erforderligt buffertkapital är kapitaltäckningsreglerna⁷⁷, som skall diskuteras ytterligare nedan.⁷⁸

Kraven på likviditet i en bank är kopplade till systemriskerna i det finansiella systemet som delvis beskrivits i avsnitt 2.2.3.1 En icke-likvid bank kan inte utföra betalningar till andra institut och riskerar på så sätt att störa stabiliteten i det finansiella systemet. I bestämmelsen i 1 § ingår ett krav på att en bankrörelse drivs på ett sådant sätt att bankens förmåga att fullgöra sina förpliktelser även kortsiktigt tillgodoses.⁷⁹ På så sätt reglerar bestämmelsen även kraven på att banker drivs på ett sådant sätt att de kan möta olika likviditetsansträngande situationer.⁸⁰ I en situation där en bank inte har erforderliga likvida medel kan den behöva söka nödhjälp av riksbanken som i sin egenskap av ”*lender of last resort*” kan skjuta till likvida medel till banken. Dock existerar risken för så kallad ”*moral hazard*” i bankinstitutet. ”*Moral hazard*”-risken består i att en banks ledning kallt räknar med riksbankens monetära stöd utifall banken hamnar i en ekonomisk krissituation. Om inga regler finns för banken för att styra dess ekonomiska risktagande, eller vilka förutsättningar som måste vara uppfyllda för att de skall kunna motta stöd av riksbanken, så kan i värsta fall tänkas att banken tar allt för stora risker i förlitan på att motta riksbankens stöd om situationen går överstyr.⁸¹ Ett sådant risktagande skulle naturligtvis kunna medföra att banken löpte en än större risk att hamna i problem med bland annat sin soliditet och likviditet. Detta är ett ytterligare skäl till att ett krav på en banks likviditet nu regleras.⁸²

3.2.5.2 Krav på riskhantering

I 2 § föreskrivs i 1:a st. att ”[e]tt kreditinstitut skall identifiera, mäta, styra, internt rapportera och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippade med. Institutet skall härvid se till att det har en tillfredsställande intern kontroll”.

I det första stycket av denna bestämmelse anges de mer generella kraven (jämfört med de något mer specifika kraven i bestämmelsens andra stycke) på ett kreditinstitut avseende institutets förhållande till sina rörelserisker. Bestämmelsen innebär att man i en bank måste ha en fungerande identifiering, mätning, styrning, intern rapportering samt att man har

⁷⁶ Proposition 2002/03:139 s. 268

⁷⁷ Proposition 2002/03:139 s. 267.

⁷⁸ Det bör i sammanhanget nämnas att nya kapitaltäckningsregler diskuteras inom ramen för Basel-samarbetet, de så kallade Basel-III-reglerna.

⁷⁹ Proposition 2002/03:139 s. 275.

⁸⁰ Proposition 2002/03:139 s. 275.

⁸¹ Proposition 2002/03:139 s. 178 f.

⁸² Proposition 2002/03:139 s. 275.

kontroll över de risker som är förknippade med bankrörelsen. Definitionen av risk är central för förståelse av bestämmelsen. I förarbetena till BFRL finns ett par definitioner av riskbegreppet. Den första lyder att "[r]isk kan sägas vara sannolikheten för att en händelse som ogillas inträffar."⁸³ Den andra lyder, enligt följande, att "[f]ör ett kreditinstitut kan risk på ett övergripande plan sägas vara faran för urholkning av dess balansräkning."⁸⁴ Med de *risker som dess rörelse är förknippad med* menas bland annat de risker som identifierades i propositionen som föregick BFRL och som översiktligt redogörs för i avsnitt 2.2.1.2 ovan. *Identifieringen* av risker i rörelsen, *att skapa sig en riskuppfattning*, är den första åtgärd som bör vidtas i ett institut. Därefter gäller det att uppskatta den *kvantitativa omfattningen* av de identifierade riskernas storlek.⁸⁵ Detta är dock inte tillräckligt, utan man måste även *kontrollera riskerna* i rörelsen. Institutet "måste kunna styra rörelsens utveckling och aktivt utnyttja riskreducerande åtgärder."⁸⁶ En slags lägstanivå avseende vilka risker som kan anses vara acceptabla i rörelsen måste fastslås och därefter kan en bedömning göras av vilka riskbegränsande åtgärder som bör vidtas i rörelsen.⁸⁷ Som absolut lägstanivå sätts kraven på att soliditeten i rörelsen inte får äventyras.⁸⁸

Kraven på att *internt rapportera* riskerna och att *Institutet härvid skall se till att det har en tillfredställande intern kontroll* i första stycket tillkom 2006⁸⁹ som en följd av förändringspropositionen 2006/07:05 som tillkom för att införliva två EG-direktiv på området i svensk rätt.⁹⁰

Informationsflödet inom rörelsen måste regleras och fungera för att riskhanteringen skall kunna bibehållas. "[V]ar och hur beslut i olika frågor skall fattas"⁹¹ måste stå klart genom instruktioner i institutets interna regelsystem. Det är också en förutsättning för god riskhantering att det finns en fungerande intern styrning, och att fungerande styrsystem är implementerade inom banken.⁹² Dessutom så måste det i bankens interna organisation finnas en kontrollfunktion som "granskar efterlevnaden av olika system och instruktioner"⁹³. I propositionen framhålls att en detaljreglering inte bör finnas för det materiella innehållet i de beslut som fattas i en bankrörelse inom ramen för dess tillåtna verksamhet.⁹⁴ Tillräckligt är att lagstiftningen av bankrörelser kräver att det finns system för att tillse att erforderliga beslutsunderlag finns, att beslut som fattas i bankrörelsen sker på en lämplig nivå, och att "någon, slutligen styrelsen, får

⁸³ Proposition 2002/03:139 s. 278.

⁸⁴ Proposition 2002/03:139 s. 278.

⁸⁵ Proposition 2002/03:139 s. 278.

⁸⁶ Proposition 2002/03:139 s. 278.

⁸⁷ Proposition 2002/03:139 s. 278.

⁸⁸ Proposition 2002/03:139 s. 278.

⁸⁹ Se Finansutskottets betänkande 2006/07:FiU7 s. 85 och Riksdags skrivelse 2006/07:10 genom vilket riksdagen bifaller utskottets förslag till riksdagsbeslut

⁹⁰ Proposition 2006/07:05 s. 1.

⁹¹ Proposition 2002/03:139 s. 278.

⁹² Proposition 2002/03:139 s. 278.

⁹³ Proposition 2002/03:139 s. 278.

⁹⁴ Proposition 2002/03:139 s. 278 f.

en bild av den helhet som följer av de enskilda besluten”⁹⁵. Lagstiftaren har inte funnit det lämpligt att detaljreglera riskhanteringen i finansiella institut (där bankrörelse ingår som en av dessa typer av institut), då förhållanden liksom inriktningen i olika typer av rörelser skiljer sig åt, och då detta inte vore önskvärt med tanke på olika instituts skiftande behov gällande riskhantering på grund av deras skilda typer av inriktning, samt att det skulle kunna hämma en framväxt av ändamålsenliga riskhanteringssystem som är individuellt avpassade för varje enskilt instituts rörelse.⁹⁶ Därför ges bestämmelsen dess övergripande form av ramkrav på banker.⁹⁷

I 2 § 2 st. framgår att ”Ett kreditinstitut skall särskilt se till att dess kreditrisker, marknadsrisker, operativa risker och andra risker sammantagna inte medför att institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser äventyras. För att uppfylla detta krav skall det åtminstone ha metoder som gör det möjligt att fortlöpande värdera och upprätthålla ett kapital som till belopp, slag och fördelning är tillräckligt för att täcka arten och nivån på de risker som det är eller kan komma att bli exponerat för. Kreditinstitutet skall utvärdera dessa metoder för att säkerställa att de är heltäckande”

Det andra stycket anger mer konkret vilka risker som särskilt skall övervakas och styras i ett institut. En tydligare koppling till soliditets- och likviditetskraven i 1 § genomförs genom detta andra stycke i bestämmelsen.⁹⁸ Denna bestämmelse ges även genom propositionen⁹⁹ en mer specifik innebörd vad avser instituts hanterande av sin kreditportfölj. Detta med följderna att krav på diversifiering av instituts kreditportfölj införs, då denna är av särskild vikt för institutets långsiktiga stabilitet och därmed dess förmåga att fullgöra sina förpliktelser.¹⁰⁰ Rörelseriskerna som räknas upp i det andra stycket behandlas närmare i avsnitt 2.2.1.2.

Tillägget av den andra meningen i detta stycke liksom införandet av ordet ”kreditinstitut” istället för ”institut” i den första meningen i detta stycke tillkom efter förändringspropositionen 2006/07:05 samt betänkandet 2006/07:FiU7 som riksdagen gav sitt bifall för 6 december 2006.¹⁰¹

3.2.5.3 Krav på genomlysning

I 3 § stadgas att: ”Ett kreditinstituts rörelse skall organiseras och drivas på ett sådant sätt att institutets struktur, förbindelser med andra företag och ställning kan överblickas.”

Bakgrunden och orsakerna till bestämmelsen om möjlighet att genomlysning ett institut är flera. Till att börja med behöver staten i sin roll som kontrollant

⁹⁵ Proposition 2002/03:139 s. 279.

⁹⁶ Proposition 2002/03:139 s. 279.

⁹⁷ Proposition 2002/03:139 s. 279.

⁹⁸ Proposition 2002/03:139 s. 279.

⁹⁹ Proposition 2002/03:139 s. 279 f. och 319 f.

¹⁰⁰ Proposition 2002/03:139 s. 279 f.

¹⁰¹ Riksdagsskrivelse 2006/07:10.

över att regelverken för instituten följs samt i sin egenskap av så kallad ”lender of last resort” ha insyn i instituten. Finansinspektionen utövar tillsyn över instituten och riksbanken kan bli aktuell som nödkreditgivare. Regler som underlättar FI:s och riksbankens insyn i instituten är i första hand till för att underlätta för dem att kunna överblicka institutets tillgångar samt analysera deras värden.¹⁰² Men det finns även ett intresse för finansmarknaden i stort av insyn i instituten. Med en större genomlysning kan marknaden bättre värdera ett instituts skuldinstrument, och en effektivare kapitalallokering kan ske. Ett dåligt genomlyst institut kan även få problem att refinansiera sig hos andra aktörer på finansmarknaden.¹⁰³ Ett instituts rörelse kan vara så komplicerad och svår att överblicka att det även för ledningen kan vara svårt att greppa den. Detta riskerar att få till följd att regelefterlevnaden blir lidande. Komplicerade ägarstrukturer och nära anknytning mellan olika fysiska och juridiska personer i kreditinstitutets rörelser är icke önskvärt och en fungerande genomlysning hjälper till att åskådliggöra sådana förhållanden.¹⁰⁴

Fungerande genomlysning behövs för att ledningen skall kunna vidta rätt riskbegränsande åtgärder – utan en fungerande genomlysning blir rörelsens ställning svår att överblicka.¹⁰⁵ Kravet på genomlysning avser ”både det sätt rörelsen bedrivs på och hur den organiseras”¹⁰⁶. Det skall vara möjligt att överblicka rörelsens tillgångar och institutets ekonomiska ställning skall vara möjlig att värdera med viss säkerhet.¹⁰⁷ Ansvars- och ägarförhållandena i rörelsen skall vara möjlig att överblicka med avseende både på den juridiska såväl som den faktiska strukturen i organisationen av rörelsen.¹⁰⁸ Kravet gäller sålunda i förhållande till Finansinspektionen och Riksbanken samt i förhållande till ”externa intressenter och bolagets ägare och ledning.”¹⁰⁹

En förändring gjordes av bestämmelsen 2006 i samband med svensk rätts anpassning till de två EG-direktiv som då utkommit. Istället för den tidigare lydelsen i bestämmelsen att *institutets ställning* kan överblickas så utfylldes bestämmelsen med tillägget att *institutets struktur, förbindelser med andra företag och ställning* kan överblickas.¹¹⁰ Det bör över huvud taget framhållas att mycket av den reglering som gäller enligt BFRL har sin grund i Sveriges införlivande av de EU-direktiv som finns på området för bland annat bankverksamhet.

---

¹⁰² Proposition 2002/03:139 s. 269 f.

¹⁰³ Proposition 2002/03:139 s. 270.

¹⁰⁴ Proposition 2002/03:139 s. 270.

¹⁰⁵ Proposition 2002/03:139 s. 276.

¹⁰⁶ Proposition 2002/03:139 s. 276.

¹⁰⁷ Proposition 2002/03:139 s. 276.

¹⁰⁸ Proposition 2002/03:139 s. 276.

¹⁰⁹ Proposition 2002/03:139 s. 277.

¹¹⁰ Se Finansutskottets betänkande 2006/07:FiU7 s. 85 och riksdagsskrivelsen 2006/07:10 genom vilken betänkandets lagförslag bifalls av riksdagen.

3.2.5.4 Krav på sundhet

I 4 § anges att: ”Ett kreditinstituts rörelse skall även i andra avseenden än som sägs i 1-3 §§ drivas på ett sätt som är sunt.”

Regeln skall fungera som en slags kvalitetssäkrande bestämmelse som täcker även sådana situationer som reglerna i 1-3 §§ ej inbegriper. Kunders förtroende för det finansiella systemet i sin helhet är av vikt för systemets funktion och för undvikandet av finansiella kriser. Förtroendet för banksystemet måste hållas i åtanke av en bank som står inför en lukrativ affär som kan innebära att förtroendet för banken skadas.¹¹¹ Vidare har banker en typiskt sett starkare ställning gentemot enskilda kunder. Situationer som regeln avser att täcka är enligt förarbetena till exempel då en kund vill lämna en bank och banken har en viss möjlighet att fördröja kundens överförande av kundens värdepappersdepå till kundens nya värdepappersdepå, eller kräva oskäligt hårda villkor vid borgensförbindelser, eller liknande. Trots att civilrättsliga remedier finns mot vissa av dessa eller liknande förfaranden så får bestämmelsen betydelse, inte minst med det allmänna förtroendet för bankväsendet i åtanke.¹¹²

Denna bestämmelse kan också användas mot en bankstyrelse som rent tekniskt sätt följt de regler som finns på området men som ändå driver banken på ett sätt som praktiskt sett blir osunt.

3.2.5.5 Proportionalitetskravet

4 a § lyder: ”Bestämmelserna i 1-3 §§ skall tillämpas i proportion till arten och omfattningen av kreditinstitutets verksamhet och till deras komplexitetsgrad.”

Bestämmelsen innehåller den så kallade proportionalitetsregeln. Institutets ”storlek, omfattningen på dess verksamheter och deras grad av komplexitet”¹¹³ skall beaktas vid tillämpning av reglerna i 1-3 §§. Olika institut har varierande verksamheter och kraven på deras hanterande av dessa ”enligt bestämmelserna om soliditet och likviditet, riskhantering och genomlysning”¹¹⁴ kan skifta beroende på institutets verksamhet och inriktning.¹¹⁵

3.2.5.6 Styrelsens ansvar för kraven i 6:1-3 §§

4 b § anger att: ”Styrelsen i ett kreditinstitut ansvarar för att kraven i 1-3 §§ uppfylls.”

---

¹¹¹ Proposition 2002/03:139 s. 183

¹¹² Proposition 2002/03:139 s. 284.

¹¹³ Proposition 2006/07:5 s. 436.

¹¹⁴ Proposition 2006/07:5 s. 436.

¹¹⁵ Proposition 2006/07:5 s. 436.

Paragrafen är central för fördelningen av skadeståndsansvaret som kan följa om kraven i 1-3 §§ inte uppfylls. Det är styrelsen i banken som i så fall är bärare av ersättningsansvaret enligt bestämmelsen.

Regeln tillkom i lagtexten med en egen paragraf 2006¹¹⁶ men redan i de ursprungliga förarbetena¹¹⁷ till BFRL så angavs det att styrelsen var ansvarig för att bestämmelserna i 1-3 §§ efterlevdes.

3.2.5.7 Kraven på riktlinjer och instruktioner

5 § stadgar att: ”Styrelsen i ett kreditinstitut skall se till att det finns skriftliga interna riktlinjer och instruktioner i den omfattning som behövs för att uppfylla kraven i 1-3 och 4 a §§ och för att i övrigt styra rörelsen. Dessa riktlinjer och instruktioner skall utvärderas och ses över regelbundet.”

Enligt denna bestämmelse åligger det styrelsen i en bank att tillse att det finns *skriftliga* interna riktlinjer och instruktioner *i den omfattning som behövs* för att uppfylla kraven i 1-3 och 4 a §§ och *för att i övrigt styra rörelsen*. Det är främst kraven i 1-4 samt 4 a §§ som avgör om det är erforderligt med riktlinjer och instruktioner i en viss verksamhet.¹¹⁸ I förarbetena anges att ”[j]u mer omfattande eller potentiellt resultatpåverkande en verksamhet är desto större skäl finns det att utfärda riktlinjer eller instruktioner för den. De kan t.ex. utfärdas rörande kredithantering, riskhantering i handel med värdepapper, klagomålshanteringen och liknande.”¹¹⁹ Med stöd av bestämmelsen kan finansinspektionen ingripa mot ett institut i de fall då institutet saknar ”nödvändiga eller ändamålsenliga riktlinjer eller instruktioner”¹²⁰. Vidare har styrelsen att se till att övriga riktlinjer som behövs för att styra rörelsen finns.¹²¹ Dessa riktlinjer och instruktioner måste ses över och utvärderas regelbundet för att deras ändamålsenlighet skall kunna garanteras. Detta bör ske minst årligen och ”sannolikt oftare”¹²². Hur ofta denna process behöver genomföras beror på vilken typ av verksamhet som bedrivs.¹²³

---

¹¹⁶ Se Proposition 2006/07:5 s. 436 samt Finansutskottets betänkande 2006/07:FiU7 s. 86 – samma betänkande som riksdagen bifall genom riksdagsskrivelsen 2006/07:10 .

¹¹⁷ Proposition 2002/03:139 s. 530.

¹¹⁸ Proposition 2002/03:139 s. 531 och proposition 2006/07:5 s. 436 f.

¹¹⁹ Proposition 2002/03:139 s. 531.

¹²⁰ Proposition 2002/03:139 s. 531.

¹²¹ Proposition 2006/07:5 s. 436.

¹²² Proposition 2006/07:5 s. 437.

¹²³ Proposition 2006/07:5 s. 437.

3.2.5.8 Lagen (2006:1371) om kapitaltäckning och stora exponeringar och dess stora betydelse – en kort överblick

I Kapitaltäckningslagen (KTL) finns enligt 1:1 1:a st. bestämmelser om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag¹²⁴.

Kapitaltäckningsreglerna syftar till att införliva EG-direktiv på området för bland annat banker och dessa EG-direktiv baseras i sin tur till stor del på rekommendationer som Basel-kommittén har framlagt.¹²⁵

FI övervakar att Kapitaltäckningslagen följs enligt KTL 10:1 och är således tillsynsmyndighet.

Enligt KTL 13:1 kan regeringen delegera åt en myndighet att meddela föreskrifter om en mängd olika saker, men kanske främst de beräkningsgrunder som enligt olika bestämmelser i KTL skall tillämpas av bland annat kreditinstitut, som omfattas av KTH. Regeringen har använt denna delegeringsmöjlighet och bemyndigat FI att meddela föreskrifter om betydelsen och vidare instruktioner enligt en mängd bestämmelser i KTL genom främst Kapitaltäckningsförordningens (KTF) (2006:1533) 32 §.¹²⁶

3.2.5.9 Något mer om de materiella bestämmelserna i Kapitaltäckningslagen

I KTL:s 2:a kapitel anges ”[v]ilka kapitalkrav som skall täckas av kapitalbasen”¹²⁷. Kapitalbasen skall enligt huvudregeln i 2:1 1:a st. alltid minst motsvara kapitalkraven för kreditrisker, marknadsrisker och operativa risker, beräknade enligt 2:3-8 §§, om inte institutet överskrider de gränsvärden som finns för stora exponeringar. Vidare gäller inte huvudregeln om FI beslutat enligt 2:2 att kapitalbasen skall vara större än detta i fall då institutet inte uppfyller något av kraven i BFRL:s 6 kap. 1-3, 4 a, 4 b, och 5 §§¹²⁸ och ingen annan åtgärd vore tillräcklig för att få institutet att rätta till bristerna inom rimlig tid. I 2:2 2:a st. anges att 1:a stycket inte gäller om överträdelsen är så pass allvarlig att institutets tillstånd skall återkallas.

---

¹²⁴ samt i vissa fall även för fondbolag och betalningsinstitut – se KTL 1:1 2-3:e styckena

¹²⁵ Se Proposition 2006/07:5 – Nya kapitaltäckningsregler på s. 87 ff. för mer information om EG-regleringen på området och om Basel-kommittén och dess inverkan på EG-regleringen.

¹²⁶ Uppräkningen i KTL 13:1 samt KTF 32 § är mycket omfattande och innehåller en mängd delegeringsmöjligheter samt faktiska delegeringar åt FI av uttolkningen av den närmare innebörden av bland annat beräkningsgrunder samt krav enligt KTL och kommer inte i detalj att redogöras för här.

¹²⁷ Se rubriken till KTL:s 2:a kapitel.

¹²⁸ eller vissa regler i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden.

I 2:3-8 §§ anges sedan vilka kapitalkrav som gäller för kreditrisker, marknadsrisker samt operativa risker, och i dessa bestämmelser hänvisas vidare till mer detaljerade bestämmelser för varje typ av risk i KTL:s 4-6:e kapitel.

I KTL:s 4:e kapitel anges således kapitalkravet för kreditrisker, i 5:e kapitlet anges kapitalkravet för marknadsrisker, och i 6:e kapitlet kapitalkravet för operativa risker. I dessa kapitel behandlas alltså de kapitalkrav som ställs för de olika riskerna mer ingående.

I KTL:s 7:e kapitel finns regler om stora exponeringar. Här återfinns regler som sätter gränser på hur stor en exponering får vara gentemot till exempel en enskild kund eller en grupp av kunder enligt 7:3.

3.2.6 Finansinspektionens föreskrifter på området för bankrörelse och inspektionens roll som tillsynsmyndighet

Finansinspektionen har, som övergripande beskrivits ovan och kommer beskrivas övergripande nedan, många olika roller. Den är tillståndsgivare, tillsynsmyndighet, subdelegerad av Riksdagen via Regeringen att utfärda föreskrifter och instruktioner på området för bankrörelse. Dessa många olika roller och intressekonflikter i sig kan utgöra tänkbara föremål för undersökning. I följande avsnitt behandlas främst FI:s roll utifrån inriktningen i denna framställning på banklednings skadeståndsansvar enligt BFRL.

3.2.6.1 Allmänt om bemyndigandet från Regeringen till Finansinspektionen att utfärda föreskrifter samt instruktioner för bankrörelser

I BFRL:s 16:e kapitel regleras de bemyndiganden som är möjliga enligt denna lagen. I BFRL 16:1 anges att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vissa i paragrafens sex punktsatser uppräknade delområden. Enligt 16:1 p. 3 kan ”vilka åtgärder som ett kreditinstitut skall vidta för att uppfylla de krav på soliditet och likviditet, riskhantering, genomlysning, sundhet samt riktlinjer och instruktioner som avses i 6 kap. 1-5 §§” delegeras av regeringen till viss myndighet som regeringen bestämmer. Regeringen har med stöd av denna bestämmelse genom BFRF delegerat åt FI att ange dessa åtgärder samt riktlinjer och instruktioner enligt BFRF 5:2 p. 4 . Det ankommer alltså på FI att närmare utfylla innebörden av kraven på bankaktiebolag enligt BFRL 6:1-5 §§.

Att FI:s föreskrifter (och även dess allmänna råd) kan ha inverkan på en skadeståndsbedömning gentemot ett ansvarssubjekt i ett bankaktiebolag ges

visst stöd för i förarbetena.¹²⁹ Det överlämnas enligt propositionen som föregick BFRL dock till rättstillämpningen att närmare avgöra när FI:s föreskrifter kan anses sanktioneras med skadeståndsskyldighet som materiell och konkretiserande utfyllnad av de rambestämmelserna som lämnas på området (se exempelvis BFRL 6:1-5)¹³⁰.

3.2.6.2 Allmänt om Finansinspektionens tillsynsansvar över kreditinstitut

Tillsynen enligt BFRL stadgas det om i lagens 13:e kapitel. FI har tillsynsansvaret över kreditinstitut (samt utländska kreditinstitut som har inrättat en filial enligt 4:4) enligt 13:2 1:a stycket. Denna tillsyn omfattar enligt BFRL 13:2 2:a stycket för kreditinstitut att rörelsen drivs enligt: ”denna lag”, alltså BFRL; andra författningar som reglerar institutets verksamhet; institutets bolagsordning, stadgar eller reglemente; och interna instruktioner som har sin grund i författningar som reglerar institutets verksamhet. FI har också tillsynen över att kreditinstitutets ägare och ledning uppfyller lämplighetskraven som finns i BFRL enligt 13:2 3:e stycket. För en filial till utländskt kreditinstitut enligt 4:4 skall FI se till att filialen följer de lagar och andra författningar som gäller för institutets verksamhet här i landet.

FI har enligt BFRL 15:1 1:a st. en skyldighet att ingripa mot en bank som åsidosatt sina skyldigheter enligt BFRL, andra författningar som reglerar bankens verksamhet, bankens bolagsordning, stadgar eller reglemente eller interna instruktioner som har sin grund i författningar som reglerar bankens verksamhet.

FI får dock enligt BFRL 15:1 3:e st. avstå från ett ingripande om överträdelsen är ringa eller ursäktlig, om banken gör rättelse eller om annan myndighet har vidtagit åtgärder mot banken och dessa åtgärder kan bedömas vara tillräckliga.

Ett sådant ingripande skall enligt BFRL 15:1 2:a st. vid allvarliga överträdelser medföra att bankens tillstånd återkallas, eller att en varning meddelas, om detta är tillräckligt. Annars sker ingripande genom att föreläggande utfärdas om att banken skall begränsa sin rörelse i något avseende inom viss tid, minska dess risker eller vidta någon annan åtgärd för att komma till rätta med situationen, eller utfärda förbud att verkställa beslut eller anmärkning.

Om en styrelseledamot eller verkställande direktör i en bank inte uppfyller kraven enligt BFRL 3:2 p. 4 så kan FI enligt BFRL 15:2 återkalla bankens tillstånd. För att detta skall kunna ske måste FI först till banken ha anmärkt på att styrelseledamoten eller verkställande direktören ingick i styrelsen eller ledningen av banken, samt att denna person vid tidpunkt som FI

---

¹²⁹ Proposition 2002/03:139 s. 474.

¹³⁰ Proposition 2002/03:139 s. 474.

bestämmer (dock högst tre månader) fortfarande finns kvar i styrelsen eller är verkställande direktör i banken. Enligt BFRL 15:2 2:a st. kan FI istället besluta att en styrelseledamot eller verkställande direktör i banken inte längre får vara det, samt förordna en ersättare under tiden fram tills banken utsett en ny styrelseledamot eller verkställande direktör.

FI har alltså en möjlighet, vid allvarliga regelöverträdelser, att återkalla en banks tillstånd med stöd av bestämmelsen i BFRL 15:1 2:a st. Dessutom så kan FI besluta om att en enskild styrelseledamot eller verkställande direktör i en bank inte längre får vara verksam i banken.

4 Skadeståndsansvar enligt 29 kapitlet i Aktiebolagslagen

I denna del av uppsatsen skall redogöras för skadeståndsansvaret i ABL:s 29:e kapitel. Fokus kommer att ligga på styrelseledamots, styrelsesuppleants, verkställande direktörs och vice verkställande direktörs skadeståndsansvar gentemot bolaget, aktieägare samt andra - men även skadeståndsansvaret för revisorer och revisionsbolag kommer att beröras.

4.1 Skadeståndsansvar enligt 29 Kapitlet Aktiebolagslagen för styrelseledamot, verkställande direktör samt stiftare

Tyngdpunkten i avsnittet kommer att ligga på dessa ansvarssubjekts skadeståndsansvar gentemot bolaget, och med bakgrund av detta generella ansvar kommer det mer specifika ansvar dessa ansvarssubjekt har gentemot aktieägare och andra att behandlas. En förståelse för ansvarssubjektens ansvar mot bolaget krävs för att kunna förstå dessa subjekts ansvar gentemot aktieägare och andra – det *externa ansvaret* förklaras på sätt och vis genom det *interna ansvaret*.

4.1.1 Styrelseledamots, verkställande direktörs samt stiftares skadeståndsansvar gentemot bolaget

Skadeståndsansvaret för styrelseledamot och VD i ett aktiebolag regleras i 29 kapitlet 1 §. I samma paragraf regleras även skadeståndsansvaret för en stiftare. Då denna uppsats syftar till att utreda skadeståndsansvaret i olika bolagstyper i rörelse och ej under deras skapelse så kommer stiftares skadeståndsansvar här ej att behandlas mer än översiktligt.

1 § 1 st. 1 men. föreskriver att stiftare, styrelseledamot och VD som uppsåtligt eller av oaktsamhet skadar bolaget vid fullgörande av sitt uppdrag skall ersätta skadan.

För att ersättningsanspråk ska kunna göras gällande enligt 1 § 1 st. 1 men. (där styrelseledamot, VD:s samt stiftares skadeståndsansvar mot bolaget – det *interna ansvaret* - regleras) så krävs att styrelseledamot, VD samt stiftare (ansvarssubjekten som enligt lagtexten har ersättningsansvar enligt 1 § 1 st. 1 men. – nedan används begreppet ansvarssubjekten för att täcka alla de

subjektsgupper som kan hållas ansvariga enligt det interna eller externa skadeståndsansvaret gentemot bolaget enligt 29 kap. ABL) har orsakat skadan vid fullgörandet av sitt uppdrag.

Ansvarssubjektet i sig kan även vara till exempel en styrelsesuppleant som inom ramen för sitt uppdrag - när han inträder i den ordinarie styrelseledamotens ställe - som styrelsesuppleant är ansvarig som en styrelseledamot enligt ABL 8:3 st. 2 då han träder i styrelseledamots ställe, eller en vice VD, som då han träder in i VD:s ställe är ansvarig som VD enligt ABL 8:28.

På senare år har det även förts en diskussion om huruvida det interna ansvaret även skall utsträcka sig till grupper utanför de traditionella aktiebolagsrättsliga domänerna, och omfatta även *informella makthavare* i ett aktiebolag, så kallade *shadow directors*. Vart gränsen går för skadeståndsansvar för *informella makthavare* kommer att undersökas kortfattat nedan i arbetet.

4.1.1.1 Vad utgör oaktsamhet?

Vid bestämmande av huruvida ett ansvarssubjekt är ansvarigt eller ej enligt ABL:s 29 kapitel så utgör oaktsamhetsprövningen eller *culpaprövningen* ett centralt moment. För att avgöra huruvida en styrelseledamot eller VD blir ansvarig krävs ju att denne genom sin handling eller underlåtenhet betett sig oaktsamt. Vad som konstituerar oaktsamhet i förhållande till ABL:s 29:e kapitel kommer nedan att undersökas.

När man skall bedöma huruvida ett ansvarssubjekt har agerat oaktsamt eller *culpöst* så får man ta hjälp av allmänna skadeståndsrättsliga principer för att kunna bedöma om en viss handling eller underlåtenhet har innefattat culpa.¹³¹

För att bedöma om ett handlande eller en underlåtenhet att agera kan sägas vara culpöst enligt ABL:s 29:e kapitel så finns det vissa skadeståndsrättsliga referenssystem som blir aktuella att ta hänsyn till för att i det enskilda fallet kunna avgöra oaktsamhetsfrågan. Dessa skadeståndsrättsliga referenssystem, eller måttstockar som de i doktrinen ofta kallas, är flera olika, och de är av olika tyngd som referenssystem när skadeståndsansvaret enligt ABL skall bedömas.

För att kunna förstå de olika grundläggande culpaansvaren som kan ligga till grund vid en culpaprövning vid en bedömning enligt ABL:s 29 kap. så måste man skilja på det *interna ansvar* som stiftare, styrelseledamot samt vd har gentemot bolaget enligt ABL 29:1 1 meningen, och det *externa ansvar* dessa ansvarssubjekt har gentemot aktieägare och andra (det vill säga tredje man) enligt ABL 29:1 2 meningen.

---

¹³¹ Svernlöv, Ansvarsfrihet – Dechargeinstitutet i svensk aktiebolagsrätt, 2007, s. 134 f. och Dotevall, Bolagsledningens skadeståndsansvar, 2 upplagan 2008, s. 60 ff.

Man kan likna det interna ansvaret vid ett generellt culpaansvar och det externa ansvarets olika delar med ett mer specifikt culpaansvar.¹³² Det interna ansvaret är som kommer att framgå nedan mycket mer omfattande och generaliserat än det externa ansvaret.

4.1.1.2 Tillämpliga ”måttstockar” vid oaktsamhetsprövningen enligt 29:e kap. ABL

Det är med bakgrund av de olika skadeståndsrättsliga referenssystemen, eller de *handlingsnormer* som är tillämpliga i sammanhanget, som en bedömning av om en aktiv handling eller en underlåtenhet kan sägas vara oaktsam eller inte. Handlingen eller underlåtenheten jämförd med en på området gällande handlingsnorm skall besvara frågan huruvida skadeståndssubjektet *borde ha agerat annorlunda i det fallet som är aktuellt för prövning*.¹³³ Det är alltså dessa handlingsnormer som skall fungera som måttstockar vid en bedömning om huruvida ett ansvarssubjekts handling eller underlåtenhet har varit culpöst eller ej. Det är därför av intresse för den fortsatta bearbetningen av vad culpa innebär från ett aktiebolagsrättsligt perspektiv, att ta reda på var dessa handlingsnormer kan hämtas ifrån.

Till att börja med kan det konstateras att handlingsnormer för hur ett ansvarssubjekt bör agera finns i ABL. De regler som ställts upp i ABL – särskilt de som uttryckligen ålägger styrelseledamot eller vd förpliktelser gentemot aktiebolaget - är centrala att ta hänsyn till för att kunna avgöra huruvida oaktsamt handlande eller underlåtenhet är för handen i ett specifikt fall.¹³⁴ När ett ansvarssubjekt har att agera, eller att underlåta att vidta åtgärd, så bör alltså ansvarssubjektet låta sig dirigeras av bestämmelserna som föreskrivs i ABL för att undvika att göra sig skyldig till oaktsamhet enl. ABL:s 29:e kap. Reglerna i ABL, och då särskilt de som ålägger ansvarssubjekten plikter, bildar alltså några av de grundläggande graderingarna på måttstocken som skall användas för att utvärdera huruvida styrelseledamot eller vd har agerat oaktsamt.¹³⁵

Det är även tydligt att tillämplig lag om årsredovisning kommer att utgöra en högst relevant grund för att kunna utläsa handlingsnormer som ansvarssubjekten har att rätta sig efter från ett skadeståndsrättsligt perspektiv.¹³⁶

Bolagsordningen är en annan del av måttstocken som ligger till grund för en undersökning då man vill kunna avgöra vilket handlande eller underlåtenhet som innefattar culpa.¹³⁷

¹³² Kleineman, Ren förmögenhetsskada, s. 312 f.

¹³³ Svernlöv, Ansvarsfrihet – Dechargeinstitutet i svensk aktiebolagsrätt, s. 135.

¹³⁴ Prop. 1997/98:99 s. 179.

¹³⁵ Dotevall, Skadeståndsansvar för styrelseledamot samt verkställande direktör, 1989, s. 92 ff.

¹³⁶ Prop. 1997/98:99 s. 179.

¹³⁷ Prop. 1997/98:99 s. 179.

Arbetsordningen som styrelsen årligen måste fastställa enligt ABL 8:6 om bland annat fördelningen av arbetsuppgifter inom styrelsen är av intresse vid den culpabedömning som blir aktuell vid en skadeståndstalan mot styrelseledamot. Även de instruktioner om arbetsfördelningen mellan de olika bolagsorganen som styrelsen skall upprätta enligt ABL 8:7 är av betydelse vid en oaktsamhetsbedömning enligt ABL:s 29 kapitel.

Vad det gäller arbetsordningen som styrelsen har att fastställa för sitt eget arbete så kommer denna arbetsordning att få betydelse för skadeståndsansvaret för de enskilda ledamöterna av styrelsen samt suppleanter, i de fall då de kan hållas ansvariga likt ordinarie ledamöter. Till exempel kan man i arbetsordningen fastställa att en viss styrelseledamot skall ha specialansvar för ett visst område. Denna styrelseledamot kommer då att kunna bedömas hårdare vid en prövning enligt skadeståndsreglerna i ABL:s 29:e kapitel.¹³⁸

Det finns dock en skyldighet för styrelsen enligt ABL 8:4 st. 4 att tillse att delegation enligt arbetsordningen i ABL 8:6 *eller* instruktioner om arbetsfördelningen mellan bolagsorganen i ABL 8:7 kan upprätthållas och att dessa delegationsmöjligheter inom eller utom styrelsen aldrig utgör en möjlighet för styrelsen att helt delegera ifrån sig sitt ansvar, vilket redogörs för i kommande styckena nedan.

Bakgrunden till detta är att i ABL 75 8:3 st. 4 infördes 2001¹³⁹ en bestämmelse om att ”Styrelsens ansvar och tillsynsskyldighet kan inte överlåtas på någon annan.”¹⁴⁰ Detta som en följd av proposition 2000/01:150 – ”Likvidation av aktiebolag m.m.” som gällande den delegationsmöjlighet ett aktiebolags styrelse hade enligt ABL 75 8:3 st. 3 syftade till att förtydliga ”att styrelsen inte genom delegation, utfärdande av fullmakter eller på annat sätt kan avböra sig det yttersta ansvaret för bolagets organisation och förvaltning eller skyldigheten att sörja för en betryggande kontroll av bolagets bokföring, medelsförvaltning och ekonomiska förhållanden.”¹⁴¹

Styrelsen kan alltså inte fransäga sig det *yttersta ansvaret* för de mest grundläggande ansvarsområdena enligt föregående citat. Senare i arbetet kommer en fortsatt analys om hur långt det är möjligt för styrelsen att delegera sitt ansvar i olika avseenden företas då det är av särskilt intresse för att kunna utröna skadeståndsansvaret för bland annat en styrelse i ett bankaktiebolag.

I propositionen 2004/05:85 som föregick ABL 05 har den nu gällande bestämmelsen på området i ABL 8:4 st. 4, då den här diskuterats, förklarats

---

¹³⁸ Prop. 1997/98:99 s. 199 f.

¹³⁹ SFS 2001:932

¹⁴⁰ ABL 75 8:3 st. 4.

¹⁴¹ Prop. 2000/01:150 s. 82 – se även Lagrådets kommentar på s. 185 i denna proposition.

ha innebörden att styrelsen har kvar ett visst ansvar även när uppgift delegeras till annan. Men att ett sådant ansvar för styrelsen främst kan komma att bli gällande då styrelsen inte varit tillräckligt omsorgsfull vid val av ”annan” som delegerats uppgift ifrån styrelsen, eller om styrelsen inte kontrollerar att den som fått uppgiften enligt en sådan delegation sköter denna uppgift väl över tiden.¹⁴² Detta innebär inte att styrelsen jämt och ständigt måste kontrollera resultatet en ledamot i styrelsen som ett särskilt ansvarsområde har delegerats till uppnår. Det kan räcka med att styrelsen löpande mottar rapporter ifrån ledamoten. Om det framkommer något som kan få styrelsen att tvivla på en ledamots kompetenta utförande av sin uppgift eller om ledamoten inte rapporterar åt styrelsen vad ledamoten utfört för arbete eller nått för resultat i arbetet med sin uppgift så ankommer det dock på styrelsen att reagera för att i denna situation undgå skadeståndsskyldighet.¹⁴³

Instruktionerna om arbetsfördelningen mellan de olika bolagsorganen som styrelsen har att upprätta får betydelse vid en prövning huruvida ansvar åligger styrelsen eller VD, och i förekommande fall mellan styrelsen samt annat organ som styrelsen inrättat.

Huruvida Svensk kod för bolagsstyrning (Koden) skall anses ligga till grund som källa för handlingsnormer och som måttstock vid en culpabedömning enl. ABL:s 29:e kapitel råder det skilda meningar om i doktrinen.

Enligt Dotevall¹⁴⁴ kan inte Koden tillmätas betydelse som grund för att utläsa handlingsnormer ifrån vid en culpabedömning enligt ABL:s 29:e kapitel. Enligt Dotevall kan koden inte sägas utgöra sedvänja, och även om den i en framtid skulle kunna sägas utgöra sedvänja, så skulle den inte ge upphov till culpanormer vid en skadeståndsrättslig bedömning enligt ABL. Detta då sedvänja enligt denna del av doktrinen för att få relevans enligt den aktiebolagsrättsliga skadeståndsrätten måste tillerkännas betydelse enligt rättsregler reglerade i lag.¹⁴⁵ Det kan tyckas att Dotevall här i sitt resonemang är lite väl teknisk – att Koden helt skulle sakna betydelse vid en culpabedömning kan tyckas något märkligt i ett sammanhang där börsnoterade bolag genom de största börsernas noteringsavtal förpliktigar sig att följa (eller förklara) Koden.

Däremot anser Svernlöv¹⁴⁶, att Koden bör tillerkännas sin betydelse som källa för handlingsnormer som bör följas av ansvarssubjekt i aktiebolag för att dessa skall undvika att riskera skadeståndsansvar enligt ABL:s 29:e kapitel. Koden utgör enligt denna del av doktrinen ”soft law” som är gällande för bolaget.¹⁴⁷ Dotevall ifrågasätter huruvida Koden har

---

¹⁴² Prop. 2004/05:85 s. 617 f.

¹⁴³ Svernlöv, Arbetsordning och andra instruktioner i aktiebolaget – En introduktion, andra upplagan, s. 71.

¹⁴⁴ Se Dotevall, Bolagsledningens skadeståndsansvar, andra upplagan 2008, s. 63 ff.

¹⁴⁵ a.a. s. 64.

¹⁴⁶ Svernlöv, Ansvarsfrihet – Dechargeinstitutet i svensk aktiebolagsrätt, 2007

¹⁴⁷ Svernlöv, Ansvarsfrihet – Dechargeinstitutet i svensk aktiebolagsrätt, 2007, s. 138.

skadeståndsrättslig relevans i detta avseende just därför att den brukar sägas utgöra ”soft law”, då detta begrepp enligt Dotevall i sig används på ”normer som har en oklar rättslig kvalifikation som modellag eller rekommendation”¹⁴⁸

Stattin anser att koden ”torde.. kunna få betydelse för det skadeståndsrättsliga ansvaret i bolaget – åtminstone i börsnoterade aktiebolag, kanske i tillämpliga delar i mindre aktiebolag.”¹⁴⁹

4.1.1.3 Kraven på skada samt adekvat kausalitet

Vid sidan av att ett ansvarssubjekt har handlat culpöst (eller uppsåtligt) i sin egenskap av ansvarssubjekt så krävs det även att skada kan påvisas, och att skadan är en följd av ansvarssubjektets oaksamma handling eller underlåtenhet. Det finns alltså ett krav på adekvat kausalitet mellan den oaksamma handlingen eller underlåtenheten och skadan.¹⁵⁰

De som kan kräva ersättning för skada som uppstått är bolaget självt, aktieägare och andra. Ansvaret gentemot bolaget är som har nämnts och kommer nämnas större – om en aktieägare eller tredje man vill söka ersättning så krävs att ett ansvarssubjekt överträtt ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen. Skadeståndsansvaret för ett ansvarssubjekt i ett aktiebolag varierar alltså i förhållande till vem den skadelidande parten är.

Vad det gäller *skada*, så måste den ha uppstått *och* vara fullbordad för att skadeståndsansvar enligt ABL 29:1 skall föreligga, och får alltså inte enbart vara latent.¹⁵¹ Den skada som ”typiskt sett uppkommer i aktiebolagsrättsliga sammanhang [är] ekonomisk, och normalt en ren förmögenhetsskada”¹⁵². Ansvarssubjekten kan naturligtvis bli ersättningsskyldiga för fysisk skada som drabbar aktiebolaget, men detta är enligt ovan inte den typiska situationen. Ersättningsansvaret för ett ansvarssubjekt innefattar positiv skada, det vill säga direkta kostnader som den skadedrabbade (i detta sammanhang bolaget eller tredje man) med anledning av skadan har ådragit sig, innefattas gör också negativ skada, det vill säga uteblivna intäkter som den skadedrabbade gått miste om.¹⁵³ De aktiebolagsrättsliga ansvarssubjekten skall ersätta bolaget sådan positiv eller negativ skada, och i förekommande fall även tredje man.¹⁵⁴ Både direkt och indirekt skada skall ersättas. Direkt skada kan i detta sammanhang utgöras av den skada en förvärvare av en aktie i ett bolag gör, på grund av att aktieförvärvaren fått

---

¹⁴⁸ Dotevall, Bolagsledningens skadeståndsansvar, andra upplagan 2008, s. 63.

¹⁴⁹ Stattin, Företagsstyrning – Styrinstrument och ansvarsföljder i ett aktiebolagsrättsligt perspektiv, s. 86.

¹⁵⁰ Svernlöv, Ansvarsfrihet – Dechargeinstitutet i svensk aktiebolagsrätt, 2007, s. 128 ff.

¹⁵¹ Svernlöv, Ansvarsfrihet – Dechargeinstitutet i svensk aktiebolagsrätt, 2007, s. 129.

¹⁵² Svernlöv, Ansvarsfrihet – Dechargeinstitutet i svensk aktiebolagsrätt, 2007, s. 130.

¹⁵³ Svernlöv, Ansvarsfrihet – Dechargeinstitutet i svensk aktiebolagsrätt, 2007, s. 129.

¹⁵⁴ Svernlöv, Ansvarsfrihet – Dechargeinstitutet i svensk aktiebolagsrätt, 2007, s. 129.

felaktig eller icke fullständig information i till exempel ett prospekt, och därigenom med bakgrunden av sådan felaktig eller icke fullständig information betalat ett för högt pris för aktien.¹⁵⁵ Indirekt skada är sådan skada som till exempel aktieägare drabbas av då bolaget drabbas av skada vilket medför att aktien därigenom minskar i värde.¹⁵⁶

Ett ansvarssubjekt ansvarar bara för den del av skadan som detta subjekt orsakat, eftersom ansvaret enligt ABL 29:1 är individuellt. Vidare inräknas inte skador som skulle ha inträffat oavsett ett ansvarssubjekts oaktsamhet handlande eller underlåtenhet.¹⁵⁷ Vidare finns ett krav på *adekvat kausalitet* mellan skadan som inträffat och ansvarssubjekts oaktsamhet. Detta krav syftar till att avskilja ”alltför avlägsna följder av en handling eller underlåtenhet och även näraliggande men alltför oväntade verkningar.”¹⁵⁸. Avgörandet av frågan om ett orsakssamband är adekvat syftar snarare till en värdering av orsakssambandet än att bestämma om ett orsakssamband föreligger.¹⁵⁹ För att avgöra om ett orsakssamband är adekvat i den meningen att orsakssambandet inte berör ”alltför oväntade eller avlägsna följder”¹⁶⁰ så kan man tillämpa *normskyddsläran* som en hjälpregel. Normskyddsläran innebär att man genom att försöka fastställa syftet med en specifik regel eller norms existens samt att se till de skyddsintressen som regeln eller normen är avsedda att bevaka för att kunna avgöra vilka regelöverträdelser som bör grunda skadeståndsansvar.¹⁶¹ Vad det gäller normskyddslärans betydelse vid rena lagöverträdelser så kan ansvar inte ”göras gällande för mer oväntade eller avlägsna verkningar än de vilka en regel avser att skydda”¹⁶². Normskyddsläran har sitt ursprung i tysk rätt – se Hellner/Radetzki för mer information kring normskyddsläran och dess funktion.¹⁶³ Vad det gäller kravet på adekvat kausalitet mellan en av ett ansvarssubjekt i ett aktiebolag utförd handling eller underlåtenhet och en skada så kan sådan adekvat kausalitet anses föreligga om ansvarssubjektets oaktsamhet innebär en pliktförsummelse gentemot aktiebolagslagen eller bolagsordningen.¹⁶⁴ Men om ett ansvarssubjekt överträtt andra normer genom handling eller underlåtenhet, och detta inneburit skada, så behöver inte detta automatiskt innebära att kausaliteten anses vara adekvat. Dotevall ger som exempel på detta¹⁶⁵ att om styrelseledamöter inte ansöker om lagfart i tid med den fristen som anges i lagen, och stämpelskatten därefter höjs, så kan detta enligt Dotevall knappast grunda skadeståndsskyldighet för styrelseledamöterna för den skada det inneburit för bolaget att kostnaden för

¹⁵⁵ Dotevall, Bolagsledningens skadeståndsansvar, andra upplagan 2008, s. 70 f.

¹⁵⁶ Dotevall, Bolagsledningens skadeståndsansvar, andra upplagan 2008, s. 71.

¹⁵⁷ Dotevall, Bolagsledningens skadeståndsansvar, andra upplagan 2008, s. 65 f.

¹⁵⁸ Dotevall, Bolagsledningens skadeståndsansvar, andra upplagan 2008, s. 66.

¹⁵⁹ Dotevall, Bolagsledningens skadeståndsansvar, andra upplagan 2008, s. 66.

¹⁶⁰ Dotevall, Bolagsledningens skadeståndsansvar, andra upplagan 2008, s. 66.

¹⁶¹ Dotevall, Bolagsledningens skadeståndsansvar, andra upplagan 2008, s. 66.

¹⁶² Dotevall, Bolagsledningens skadeståndsansvar, andra upplagan 2008, s. 66.

¹⁶³ Hellner; Radetzki, Skadeståndsrätt, åttonde upplagan 2010, s. 210 ff.

¹⁶⁴ Dotevall, Bolagsledningens skadeståndsansvar, andra upplagan 2008, s. 66 f.

¹⁶⁵ Med hänvisning till ett Finskt rättsfall från Högsta domstolen – detta ges bara som ett exempel på en situation där adekvat kausalitet saknas och ej som en redogörelse för det finska rättsläget.

förvärvet ökade.¹⁶⁶ Det finns ingen *adekvat* kausalitet mellan styrelseledamöternas underlåtenhet att söka lagfart i tid och skadan som uppkommer på grund av att stämpelskatten höjs.

Vad det gäller skadedrabbade aktieägare i det fall då aktien varit noterad på börs (termen ”fondbörs” som Dotevall använder syftar antagligen på termen börs i största allmänhet – tidigare kallades ”Stockholmsbörsen” för ”Stockholms fondbörs”)¹⁶⁷ så gäller möjligen annorlunda regler för att skaderekvisitet i en skadeståndsbedömning skall anses vara uppfyllt. Skada som beror på kursfall på grund av att bolagsledningen försummat sina plikter kan då vara ersättningsbar redan innan aktien har realiserats. Denna tanke utvecklar Dotevall med hänvisning till tysk rätt och föreslår en lösning på skadeberäkningsproblemet i enlighet med den hänvisade tyska rätten ”att skadan skall beräknas som skillnaden mellan kursen då aktien förvärvades och aktiens värde sedan de korrekta förhållandena blivit kända på marknaden.”¹⁶⁸

4.1.1.4 När är styrelsesuppleant samt vice vd ansvariga?

Vid en undersökning om gränserna för när en styrelsesuppleant kan hållas ansvarig enligt ABL 29:1 så utgår man således ifrån lagtexten i ABL 8:3 som lägger fram regeln om att en styrelsesuppleant bär ansvar enligt bland annat ABL 29:1 kapitel precis som styrelseledamot *i tillämpliga fall*.

Det är enbart ”vissa bestämmelser om formella krav och förutsättningar beträffande styrelseledamöter gäller suppleanter som inte inträtt i ordinarie befattningshavares ställe”¹⁶⁹. Därför är det av avgörande betydelse att undersöka när och under vilka omständigheter som en styrelsesuppleant anses träda i ordinarie ledamots ställe.

Gränsen för när en suppleant *trätt i ordinarie ledamots ställe* är knutet till när en styrelseledamot enligt ABL har giltigt förfall från att fullgöra sitt uppdrag.

I ABL 8:3 st. 2 samt ABL 8:28 st. 1 stadgas att bestämmelserna i ABL gällande styrelseledamot respektive VD i tillämpliga delar gäller även styrelsesuppleant och vice VD. Lagtexten i ABL 8:3 st. 2 – att ”Bestämmelserna i denna lag om styrelseledamot gäller i tillämpliga delar även suppleant” samt ABL 8:28 st. 1 – att ”Bestämmelserna i denna lag om den verkställande direktören skall i tillämpliga delar gälla även en vice verkställande direktör” motsvarar innebörden av lagtexten i ABL 75 avseende styrelsesuppleanters samt vice VD:s legala jämställdhet med

¹⁶⁶ Dotevall, Bolagsledningens skadeståndsansvar, andra upplagan 2008, s. 67.

¹⁶⁷ Se till exempel Regeringens proposition 1991/92:113 om ny börslagstiftning m.m. där det enligt översikten på s. 1 föreslogs att ”Stockholms fondbörs ombildas till aktiebolag”.

¹⁶⁸ Dotevall, Bolagsledningens skadeståndsansvar, andra upplagan 2008, s. 69.

¹⁶⁹ Svernlöv, Aktiebolagets suppleanter, s. 155 f.

styrelseledamot samt VD i den dåvarande lagens mening vilket kommer att påvisas nedan.

I Regeringens proposition 1975:103 om förslag till ABL 75 som senare utmynnade i ABL 75 reglerades om styrelsesuppleants legala jämställande med styrelseledamot i vissa fall i 8:1 st. 4 och om vice VD:s jämställande med VD i vissa fall i 8:3 st. 2.

Dessa placeringar i ABL 75 fick bestämmelserna initialt, senare hamnade de i ABL 75 8:2 för suppleant i styrelse samt 8:24 st. 1 för vice VD efter revisionen av ABL 75 i slutet av 1990-talet som föregicks och hade sin grund i förändringspropositionen 1997/98:99.

Den lydelsen som används i ABL 75 8:1 st. 4 som efter förändringspropositionen hamnade i ABL 75 8:2 överensstämmer med varandra.¹⁷⁰ Likaså motsvarar ABL 75 8:3 st. 2 jämfört med den motsvarande bestämmelsen som efter förändringspropositionen hamnade i 8:24 st. 1 varandra.¹⁷¹

För att få vägledning till hur ABL 8:3 st. 2 skall tolkas så får därför dels propositionen 1975:103 som föregick ABL 75 och dels propositionen 1997/98:99¹⁷² ”Om aktiebolagets organisation” betydelse, vilket framgår i förarbetena till ABL.¹⁷³ Motsvarande gäller för hur ABL 8:28 st. 1 skall tolkas vilket även detta framgår i förarbetena till ABL.¹⁷⁴ Enligt förarbetena till ABL 75 gäller att styrelsesuppleant är ansvarig som ordinarie ledamot när *denne tjänstgör i styrelsen*.¹⁷⁵ I propositionen ”Om aktiebolagets organisation” anges att en ”suppleant inträder normalt i styrelseledamots ställe vid dennes förfall”¹⁷⁶. Det krävs således enligt dessa två förarbetsuttalandena att två grundläggande förutsättningar är för handen: dels att styrelsesuppleant är ansvarig under tjänstgöring i styrelse, dels att ordinarie ledamot har förfall.

Vad avser vice VD gäller motsvarande: vice VD blir enbart ansvarig likt VD då vice VD träder in i VD:s ställe.¹⁷⁷

Det anges inte i ABL vem som skall avgöra när styrelseledamot eller VD har förfall.¹⁷⁸ Enligt ABL 8:20 skall dock en styrelsesuppleant, om sådan utsetts till en styrelseledamot, ges tillfälle att delta vid styrelsesammanträde om styrelseledamoten inte kan närvara vid ett styrelsesammanträde. Det är

---

¹⁷⁰ Prop. 1997/98:99 s. 195.

¹⁷¹ Prop. 1997/98:99 s. 212.

¹⁷² som syftade till att reformera aktiebolagsrätten gällande bestämmelserna om bland annat styrelsen, bolagsstämman, revisionen samt skadeståndsansvaret – se propositionens s. 1.

¹⁷³ Prop. 2004/2005:85 s. 617.

¹⁷⁴ 2004/2005:85 s. 626 f.

¹⁷⁵ Prop. 1975:103 s. 369.

¹⁷⁶ Prop. 1997/98:99 s. 196.

¹⁷⁷ Prop. 1997/98:99 s. 212.

¹⁷⁸ Svernlöv, Aktiebolagets suppleanter s. 121.

styrelseordförande som i första hand har en plikt att kalla suppleant vid sådana tillfällen.¹⁷⁹ Om både styrelsesuppleanten och styrelseledamoten är närvarande vid ett styrelsesammanträde så är det ordinarie ledamoten som kan drabbas av skadeståndsansvar enligt ABL 29:1 – suppleanten kan som påpekats ovan enbart bli skadeståndsskyldig vid ordinarie ledamots förfall och i det fallet suppleanten verkligen inträder i ledamotens ställe.

Vid en bedömning av styrelsesuppleants samt vice VD:s skadeståndsansvar torde graden av deras förtroenhet med styrelsearbetet och bolagets verksamhet i stort vara av betydelse.¹⁸⁰ Suppleanter och vice vd kan alltså komma att bedömas mildare än ordinarie ledamot samt vd i vissa fall på den grunden att de helt enkelt saknar tillräcklig kännedom om bolaget och förhållandena i detta.¹⁸¹ Ju mindre en styrelsesuppleant har getts möjlighet att medverka i styrelsearbetet eller den vice Vd:n har involverats i bolagets verksamhet, desto mindre kännedom har dessa ansvarssubjekt om respektive område, och desto lättare torde det vara för dem att åtminstone försöka att argumentera för att de har mindre skadeståndsansvar än ordinarie ledamot i styrelsen respektive vd:n. Inte minst kan dylika förmildrande omständigheter för suppleant samt vice vd få betydelse vid beräkningen av skadeståndsskyldigheten enligt ABL:s 29 kapitel i enlighet med jämkningmöjligheten i ABL 29:5.¹⁸²

4.1.1.5 Skadeståndsansvar enligt ABL:s 29:e kapitel och rättspraxis för så kallade de facto/shadow directors

En viss diskussion måste föras om det i svensk aktiebolagsrätt finns stöd för att föra talan mot informella makthavare i ett aktiebolag. En informell makthavare är en sådan person, som inte formellt har någon ställning i ett aktiebolag som ansvarssubjekt enligt 29:1-3 §§ men som ändå har inflytande över hur beslut tas i till exempel styrelsearbetet. Inte sällan kan tänkas att till exempel en kreditgivare till ett bolag kan ställa villkor och ha inflytande över styrelse samt vd i ett bolag (detta kan vara fallet till exempel då bolagets finansiering som kommer ifrån kreditgivaren är villkorad med att kreditgivaren skall få inflytande över bolaget under vissa omständigheter). Frågan uppkommer om kreditgivaren, eller annan informell makthavare som kan finnas i bolaget av andra orsaker, kan ställas till svar enligt skadeståndsbestämmelserna i ABL:s 29:e kapitel. Rent generellt måste det klargöras huruvida personer som inte formellt utsatts till positioner som innebär att de intar rollen som ansvarssubjekt enligt ABL:s 29:e kapitel kan hållas ansvariga precis som dessa ansvarssubjekt.

---

¹⁷⁹ Svernelöv, Aktiebolagets suppleanter s. 115, s. 121.

¹⁸⁰ Svernelöv, Aktiebolagets suppleanter, andra upplagan 2002, s. 161 f.

¹⁸¹ Svernelöv, Aktiebolagets suppleanter, andra upplagan 2002, s. 161 f.

¹⁸² Svernelöv, Aktiebolagets suppleanter, andra upplagan 2002, s. 161 f.

Av lagstiftaren har frågan behandlats bland annat i proposition 2000/01:150¹⁸³ och i SOU 1998:47¹⁸⁴. Lagstiftaren har här i den nyss nämnda propositionen bland annat uttalat att civilrättsligt ansvar kan drabba även ”personer som inte har ställning som styrelseledamöter”¹⁸⁵ och att en *de facto*-företrädare för ett bolag med en så kallad målvakt satt i styrelsen inte automatiskt undgår civilrättsligt ansvar på grund av att de inte har en formell position i bolagets styrelse.¹⁸⁶ Detta med hänvisning till rättsfallet NJA 1993 s. 740 där HD uttalar att ”[a]vgörande har ansetts vara den faktiska maktpositionen och möjligheten att påverka förvaltningen i den juridiska personen”¹⁸⁷ och att ”[a]nsvaret kan då utkrävas även av den som inte är legal ställföreträdare”¹⁸⁸.

I rättspraxis har frågan även behandlats *obiter dictum* i högsta instans i NJA 1997 s. 418 på s. 452 där man i HD uttalar att ”Till en början synes klart att den som framstår som den i själva verket bestämmande i bolaget utan att formellt ingå i ett sådant bolagsorgan som avses i 15 kap 1 - 3 §§ bör jämföras med en person med organställning.”¹⁸⁹. Att frågan behandlats *obiter dictum*, det vill säga att frågans besvarande inte var nödvändigt för domslutet, medför inte att uttalandet saknar prejudikatverkan.

Det finns alltså stöd i förarbetsuttalanden såväl som rättspraxis för ett ansvar för *de facto*- eller *shadow director*företrädare för bolaget. Även Kleineman har behandlat ämnet i Juridisk Tidskrift¹⁹⁰.

4.1.2 Styrelseledamots, verkställande direktörs samt stiftares skadeståndsansvar gentemot aktieägare eller någon annan

I 2 men. i 1 § föreskrivs att stiftare, styrelseledamot och VD har skadeståndsansvar när skadan tillfogas aktieägare eller tredje man genom överträdelse av aktiebolagslagen, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen. Detta ansvar brukar betecknas som *det externa ansvaret*.

Skadeståndansvaret stiftare, styrelseledamot samt vd har gentemot andra än bolaget är alltså mer begränsat än den ersättningsskyldighet dessa ansvarssubjekt har gentemot bolaget. *Det externa ansvaret* begränsar sig enligt lagtexten i ABL 29:1 2 meningens som ovan beskrivits till skador hänförliga till situationer då bestämmelser i ABL, tillämplig lag om årsredovisning samt bolagsordningen har överträtts, vilket på så sätt avgränsar ansvaret för ansvarssubjekten mot andra än bolaget självt.

¹⁸³ Regeringens proposition 2000/01:150 – Likvidation av aktiebolag m.m.

¹⁸⁴ SOU 1998:47 - Bulvaner och annat

¹⁸⁵ Proposition 2000/01:150 s. 71.

¹⁸⁶ Proposition 2000/01:150 s. 7.

¹⁸⁷ NJA 1993 s. 740 på sidan 745.

¹⁸⁸ NJA 1993 s. 740 på sidan 746.

¹⁸⁹ NJA 1997 s. 418 – på s. 452.

¹⁹⁰ Kleineman, Jan, Lender Liability – ett skadeståndsrättsligt perspektiv på 1990-talets finansiella kris, Juridisk tidskrift vid Stockholms Universitet, Nr 2 1992/93 s. 289 ff.

Rekvisiten för skada enligt det *externa ansvaret* är såtillvida de samma som de för det *interna ansvaret*, med tillägget enligt ovan att skadan måste ha inträffat efter överträdelse av lagstiftningen eller bolagsordningen som nämnts ovan.

Det finns dock ett tillägg i ABL 29:1 st. 2 enligt följande: ”Om bolaget har upprättat ett prospekt, en erbjudandehandling som avses i 2 a kap. Lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument eller ett sådant dokument som avses i 2 b kap. 2 § samma lag, gäller vad som sägs i första stycket andra meningen även skada som tillfogas genom överträdelse av 2, 2 a eller 2 b kap. Nämda lag eller kommissionens förordning (EG) nr 809/2004 av den 29 april 2004 om genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/71/EG i fråga om informationen i prospekt, utformningen av dessa, införlivande genom hänvisning samt offentliggörande av prospekt och spridning av annonser.”¹⁹¹ På detta sätt utvidgas ansvarssubjektens externa skadeståndsskyldighet till de fall reglerna i 2-, 2 a- samt 2 b-kapitlet i Lagen om handel med finansiella instrument överträtts vid upprättande av prospekt enligt 2 a kapitlet samma lag eller dokument som avses i 2 b kapitlet 2 § samma lag.

För mer om prospektansvaret, se till exempel Sandeberg.¹⁹²

4.1.3 Skadeståndsansvar för revisorer med flera – en jämförande kort överblick

I ABL 29:2 redogörs för skadeståndsansvaret för revisor, lekmannarevisor samt särskild granskare. Ansvarsbestämmelsen i ABL 29:2 har likt övriga delar av ABL:s 29:e kapitel sin grund i ABL 75 och motsvarar bestämmelsen i ABL 75 15:2 med vissa förändringar och tillägg. Förarbetena till ABL 75, med ändringspropositionerna 1997/98:99 samt 2003/04:156 blir därför relevanta för tolkningen av bestämmelserna i ABL 15:2.¹⁹³

I första meningen stadgas att de är ersättningsskyldiga enligt de grunder som anges i ABL 29:1. Med detta menas att dessa ansvarssubjekt är ansvariga på de grunder som anges för stiftare, styrelsesuppleant eller vd i 1 § av förevarande kapitel. På så sätt stadgas att ansvarssubjekten enligt 2 §, revisor, lekmannarevisor samt särskild firmagranskare, som genom oaktsamhet (eller uppsåt) skadar bolaget vid fullgörandet av sitt uppdrag *som revisor*, skall ersätta skadan. Revisorn är även ansvarig för sådan skada som enligt dessa grunder vållas av hans medhjälpare enligt 2 § andra meningen.¹⁹⁴

---

¹⁹¹ ABL 29:1 2 st.

¹⁹² Sandeberg i Sandeberg/Sevenius, Börsrätt, på s. 223 ff.

¹⁹³ Proposition 2004/05:85 s. 895

¹⁹⁴ Proposition 1975:103 s. 541

Detta ansvar begränsas dock i 2 § tredje meningen där det stadgas att: ”I de fall som avses i 9 kap. 44 § denna lag och 3 kap. 1 § lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (Penningtvättslagen) svarar dock revisorn endast för skada på grund av oriktiga uppgifter som revisorn eller revisorns medhjälpare har haft skäligen anledning att anta vara oriktiga.”¹⁹⁵. Bestämmelserna i ABL 9:44 medför att revisor har en skyldighet att vid misstanke eller då revisor ”har skäligen grund att misstänka” att vissa brott¹⁹⁶ har förövats av styrelseledamot eller vd, att göra en anmälan om detta till styrelsen enligt ABL 9:43. Om denna anmälan inte medför att åtgärd enligt 9:44 andra st. företas, har revisor en skyldighet att anmäla sådana misstankar till åklagare och att avgå från sitt uppdrag. Bestämmelsen i 3:1 Penningtvättslagen instiftar motsvarande skyldighet för revisor att vid misstanke om penningtvätt eller finansiering av terrorism, att inlämna de uppgifter som tyder på att penningtvätt eller terroristfinansiering sker i bolaget till rikspolisstyrelsen. Bägge dessa bestämmelser ger alltså revisor en skyldighet att under vissa omständigheter anmäla till åklagare eller upplysa rikspolisstyrelsen om att vissa brott kan ha inträffat eller pågår i bolaget. En revisor som agerar enligt dessa två lagrummen kan självfallet orsaka bolaget skada, och därför begränsas revisors skadeståndsskyldighet i dessa fallen till att gälla uppgifter som revisor eller revisorns medhjälpare hade skäligen anledning till att anta ha varit oriktiga.

Vidare anges det i ABL 29:2 2 st. att ”Om ett registrerat revisionsbolag är revisor eller särskild granskare, är det detta bolag och den som är huvudansvarig för revisionen eller granskningen som är ersättningsskyldiga.”. Denna bestämmelse medför att även ett registrerat revisionsbolag, om sådant är revisor eller särskild granskare, är ansvarigt för skadeståndsanspråk enligt ABL 29:2 1 st. tillsammans med den som varit huvudansvarig för revisionen eller granskningen.

4.1.4 Mer om styrelses och verkställande direktörs möjlighet att delegera arbetsuppgifter

Som diskuterats ovan under avsnitt 3.1.1.2 så har styrelsen i ett aktiebolag en möjlighet att delegera vissa av sina arbetsuppgifter. Detta enligt bestämmelsen i ABL 8:6 avseende delegation av arbetsuppgifter från styrelsen kollegialt till en eller flera särskilda styrelseledamöter (alltså delegation inom styrelsen), och enligt bestämmelsen i ABL 8:7 i de fall då styrelsen vill delegera visst ansvar till vd eller andra organ som styrelsen vill inrätta. Vd har enligt huvudregeln i ABL 8:29 redan utan styrelsens delegation ansvaret för *den löpande förvaltningen* men enligt ABL 8:7 åvilar det styrelsen en skyldighet att precisera var gränserna mellan styrelsens och vd:s arbetsuppgifter går. Om styrelsen väljer att inrätta ett eller flera särskilda organ för att delegera vissa arbetsuppgifter till dessa så

---

¹⁹⁵ ABL 29:2 tredje meningen

¹⁹⁶ Se uppräknningen i ABL 9:42

har styrelsen också i detta fall en skyldighet enligt ABL 8:7 att förtydliga arbetsfördelningen mellan styrelsen och dessa särskilda organ.

Som klargjorts ovan under avsnitt 3.1.1.2 kan styrelsen aldrig delegera bort *det yttersta ansvaret* för bolagets organisation, bolagets förvaltning, styrelsens skyldighet att sörja för en betryggande kontroll av bolagets bokföring, kontroll över bolagets medelsförvaltning eller kontrollen över bolagets ekonomiska förhållanden.¹⁹⁷ Det finns således en gräns för ett aktiebolags styrelses delegationsmöjligheter.

Det är inte möjligt för styrelsen att delegera sin tillsynsplikt enligt ABL 8:4 st. 4. Denna tillsynsplikt medför, som berörts i avsnitt 3.1.1.2, att styrelsen är skyldig att kontrollera löpande att en delegation kan upprätthållas. Tillsynsplikten tillhör alltså styrelsens "restkompetens" som inte är möjlig att delegera med ansvarsbefriande verkan.¹⁹⁸ Tillsynsplikten omfattar även skyldighet för styrelsen att inför en delegering av arbetsuppgifter kontrollera att den eller de personer (eller möjligen det organ som delegeras uppgifterna) som mottar delegeringen är kvalificerade och kompetenta att utföra dessa arbetsuppgifter.¹⁹⁹

Vid en delegering så krävs, förutom kontroll över att den som delegerar en uppgift är kapabel att utföra den, att erforderliga instruktioner lämnas till den som uppgiften delegeras till, samt att tillräckliga ekonomiska resurser lämnas till den som mottar delegeringen. Om detta inte sker kan styrelse eller vd bli skadeståndsansvariga för den skada som det tilldelegerade subjektet vållar. Det finns också en skyldighet för styrelsen eller vd:n att entlediga en person från uppgift som delegerats denna i de fall då personen senare visar sig vara oförmögen att klara av uppgiften.²⁰⁰

Ett organ som på detta sätt inrättas efter beslut av styrelsen enligt ABL 8:7 skall tilldelas specifika instruktioner från styrelsen. Styrelsen har en skyldighet att se till att dessa instruktioner tillräckligt precist meddelar organet vilka uppgifter det har, vilket arbetssätt det skall bruka och dess rapporteringsskyldighet åter till styrelsen.²⁰¹ Då instruktionerna är av stor vikt vid en prövning för att utröna ansvarsfördelningen vid en eventuell skadeståndstalan är det av stor betydelse att instruktionerna av arbetsuppgifterna ett sådant organ tilldelas är så specifikt utformade som möjligt. Då mer uttömmande lagregler i ABL saknas avseende det arbetssätt som ett sådant organ bör ha, är det därför också lämpligt att detta regleras väl detaljmässigt i styrelsens instruktioner.²⁰² Att det i instruktionerna till ett

---

¹⁹⁷ Proposition 2000/01:150 s. 82

¹⁹⁸ Urban Båvestams artikel "Aktiebolagsstyrelsens möjligheter att delegera sina uppgifter med ansvarsreducerande verkan" i Juridisk tidskrift vid Stockholms Universitet, 2001/02:2 s. 260 ff.

¹⁹⁹ Dotevall, 2008, Bolagsledningens skadeståndsansvar, s. 128.

²⁰⁰ Dotevall, 2008, Bolagsledningens skadeståndsansvar, s. 128 f.

²⁰¹ Svernlöv, 2006, Arbetsordning och andra instruktioner i aktiebolaget – En introduktion, s. 59.

²⁰² Svernlöv, 2006, Arbetsordning och andra instruktioner i aktiebolaget – En introduktion, s. 59.

sådant organ väl regleras om hur organets rapportering till styrelsen skall ske är av största vikt. Detta blir med styrelsens tillsynsplikt, som redogjorts för ovan, i åtanke än mer förklarligt. Styrelsen måste i sina instruktioner uttryckligen instruera organet i hur rapporteringen skall ske, såväl som hur ofta den skall ske, för att inte underminera förutsättningarna för att kunna exkulpera sig vid en skadeståndsrättslig ansvarstalan.

I sammanhanget bör också nämnas att styrelsen, som enligt ABL 8:4 st. 2 har en skyldighet att fortlöpande bedöma bolagets ekonomiska situation, har en skyldighet enligt ABL 8:5 att meddela sådana skriftliga instruktioner för när och hur de uppgifter som styrelsen behöver då de skall göra sin bedömning enligt ABL 8:4 st. 2 skall samlas in och rapporteras. Styrelsen har alltså en tillsynsplikt över bolagets ekonomiska situation, och varje styrelseledamot har således ett ansvar över att tillse bolagets ekonomiska ställning över tiden. Denna tillsynsplikt kan förändras av olika skäl, till exempel kan den minska för en styrelseledamot som varit frånvarande från möten i styrelsen på grund av sjukdom. Också längden på en ledamots tjänstgöring kan få betydelse vid en bedömning av tillsynsplikten – en person som nyligen tillträtt till sin post kan bedömas mildare vid bedömning i en ansvarsfråga om ett beslut som togs kort tid innan personen tillträdde.²⁰³

---

²⁰³ Dotevall, 2008, Bolagsledningens skadeståndsansvar, s. 130 f.

5 Fallen Carnegie och HQ Bank

Som praktiska exempel på när FI återkallat bankaktiebolags tillstånd att driva bankrörelse samt riktat hård kritik mot bland annat bankaktiebolags styrelse och verkställande direktör tjänar de två uppmärksammade fallen *Carnegie* och *HQ Bank* väl till. Det finns andra fall men de två ovan nämnda är de förmodligen mest omskrivna och kanske de två mest betydande fallen på senare år.

I det följande kommer de två fallen redogöras för något närmare varpå en kort kommentar till de bägge fallen kommer att följa.

5.1 Fallet Carnegie enligt Finansinspektionens beslut²⁰⁴ samt Sjöbergs kommentarer till fallet

Den 10 november 2008 kl. 15.00 lät FI tillkännage att inspektionen låtit återkalla Carnegie Investment Bank AB:s (Carnegies, Bankens) tillstånd att bedriva bankrörelse. FI återkallade även samtliga Carnegies tillstånd att bedriva värdepappersrörelse samt förordade att Carnegies tillstånd att registreras som förvaltare av fondandelar skulle förfalla i samband med detta återkallelsebeslut av Carnegies tillstånd att bedriva värdepappersrörelse.

Carnegie fick 6 månader på sig att avveckla bankrörelseverksamheten enligt vissa förutsättningar i en bilaga till FI:s beslut.

Beslutet fattades med beaktande av att Carnegie tidigare varnats för att ha brustit i sin interna styrning och därmed kopplade brister i bankens riskhantering, samt fyra huvudorsaker som låg till grund för FI:s bedömning, nämligen en *osäker likviditetssituation för banken, otillåtna stora exponeringar, att otillåten fondförvaltning pågick i banken, samt på grund av den fortsatt bristande interna styrningen och kontrollen.*

Vad det gäller bankens *osäkra likviditetssituation* så fick banken på grund av finanskrisen som pågick under andra halvan av 2008 allt svårare att refinansiera sig vilket ledde till att banken kontaktade Riksbanken som vid denna tidpunkt kunde besluta om särskilt likviditetsstöd. Den 26 respektive den 27 oktober 2008 beslutade Riksbanken om ett sådant stöd om 5 miljarder kronor beviljats Carnegie, varav Carnegie utnyttjat 2,4 miljarder

---

²⁰⁴ All information i detta avsnitt är om inte annat anges hämtat från Finansinspektionens beslut 2008-11-10 – FI Dnr 08-10273 och enbart rena citat kommer refereras med direkta fotnoter.

fram till den 31 oktober 2008. Detta föranledde att FI ansåg att det var viktigt att löpande bedöma Carnegies förmåga att fullgöra sina förpliktelser och i framtiden och ”att bedöma bankens förmåga att få ytterligare kapitaltillskott och mer normala finansieringslösningar.”²⁰⁵

Banken hade *otillåtet stora exponeringar* mot en enskild kund vilket bröt mot regeln i Kapiteltäckningslagens 7:e kapitel 3 §. Nettoexponeringen gentemot en enskild kund fick aldrig överstiga 25 % av kapitalbasen. Bankens bruttoexponering gentemot kunden 7 juli 2008 var omkring 3,2 miljarder kronor medan ”bankgruppen (banken med dotterbolag) hade [en] kapitalbas på drygt 1,5 miljarder kronor.”²⁰⁶. Genom styrelsebeslut i september 2007 hade kreditlimiten för kunden höjts från 3,65 till 4,25 miljarder kronor. Nettoexponeringen, som utgjordes av de delar som krediten översteg den finansiella säkerheten, fastställdes vid ett antal tillfällen från 7 juli - 23 oktober 2008. Vid flera av dessa tillfällen översteg nettoexponeringen de tillåtna värdena med åtskilliga miljarder. Mellan 30 september – 20 oktober 2008 ”tillät banken att exponeringen växte från 399 miljoner kronor till som mest 1 342 miljoner kronor under en period om över tre veckor.”²⁰⁷. Och ”[s]om mest uppgick den otillåtna exponeringen till 88 procent av kapitalbasen, dvs. 3,5 gånger tillåtna värden.”²⁰⁸

Carnegie hade vidtagit olika åtgärder vid olika tidpunkter för att minska exponeringen. Bland annat hade Carnegie låtit sälja en del av de aktier som var säkerhet för krediten till kunden. Efter den 7 juli 2008 hade alltså exponeringen gått upp och ner och enligt bankens uppgifter vid ett par tillfällen varit under det tillåtna gränsvärdet. Vid mer djupgående analys upptäckte FI dock att exponeringen tagits ner till tillåtna värden 8-9 juli 2008 genom en terminsaffär²⁰⁹ som kunden gjorde med sina barn. Detta på Carnegies initiativ för att kunna sälja aktierna då kunden hade handelsförbud i aktierna utifrån sin ställning som insynsperson. Vidare hade kunden ingått ett avtal med barnen om att barnen fick rätt att sälja tillbaka aktierna till kunden, genom en så kallad säljoption, och kundens barn utnyttjade denna option för att sälja tillbaka aktierna till kunden den 13 oktober 2008. Vidare visade det sig att kunden under 2004 hade ingått en borgen såsom för egen skuld, en generell *proprieborgen*, för barnens skyldigheter gentemot Carnegie. Barnens betalningsansvar med anledningen av terminsaffären omfattades således av kundens borgensåtagande. Banken uppgav att borgensåtagandet var anledningen till att barnen tilläts utnyttja säljoptionen – på så sätt skulle kunden få tillgång till värdepapperna och banken skulle slippa att gå via borgensåtagandet. FI ifrågasatte huruvida banken gjort rätt som minskat (den rapporterade) exponeringen med anledning av terminsavtalet – kunden bar fortfarande betalningsansvaret.

²⁰⁵ Finansinspektionens beslut 2008-11-10 - FI Dnr 08-10273 s. 8.

²⁰⁶ Finansinspektionens beslut 2008-11-10 - FI Dnr 08-10273 s. 8.

²⁰⁷ Finansinspektionens beslut 2008-11-10 - FI Dnr 08-10273 s. 9.

²⁰⁸ Finansinspektionens beslut 2008-11-10 - FI Dnr 08-10273 s. 10.

²⁰⁹ Enligt Prop 1990/91:142 s. 88 är ett terminsavtal ett avtal som i princip innehåller ”en skyldighet för både köpare och säljare att fullgöra sina åtaganden enligt avtalet vid en överenskommen framtida tidpunkt” och att en termin inte vanligtvis ”ger upphov till någon penningtransaktion mellan parterna när avtalet ingås”.

Banken hade räknat samman kunden och barnens åtaganden i sin egen riskhantering, vilket FI ansåg peka på att banken aldrig trott att barnen kunde fullfölja sin förpliktelse enligt terminsavtalet. Det föreföll sig också ha varit så, att kunden genom en generell fullmakt undertecknat terminsavtalet mellan kunden och barnen för barnens räkning – något FI inte kände till kring datumen för undertecknandet 8-9 juli 2008. FI konstaterade att om denna terminsaffärens effekt borträknades vid sammanställning av bankens exponering gentemot kunden, så kunde den otillåtna exponeringen möjligen kvarstått fram till 31 augusti 2008, eller än längre, samt ”att FI bringades i uppfattningen att banken lyckats åtgärda problemet [med den otillåtna exponeringen].”²¹⁰

FI konstaterade att bruttoexponeringen mot kunden översteg bankens kapitalbas, och att säkerheten till stor del bestod av aktier eller terminer i ett enda noterat bolag, vars aktie haft stora kursrörelser. Vidare hade kreditengagemanget gentemot kunden diskuterats i bankens styrelse under lång tid.

Banken hade till FI uppgett att de övervägt att agera på olika sätt för att hantera engagemanget mot kunden. FI konstaterar dock att åtgärderna med terminsavtalet och därefter viss försäljning av kundens värdepapper var de enda som företagits av banken. Det var även först efter FI:s platsbesök och diskussioner med FI som Carnegie valde att göra en reservering för förlust om ”1 miljard kronor och åtgärder som inkluderade framtagande av årets upparbetade vinst samt ett koncernbidrag och ett systerbidrag”²¹¹ så att exponeringen kunnat tas ned till 266 miljoner kronor.

FI bedömde att banken tillåtit en alldeles för stor nettoexponering mot kunden (som ibland överstigit gränsvärden med 3,5 gånger de tillåtna värdena) och att banken genom att ha godtagit terminsavtalets inverkan på nettoexponeringen trots proprieborgen och säljoptionen. Detta samtidigt som banken i sin interna riskkontroll har räknat samman kunden och barnens engagemang. Utåt sett hade det verkat som att banken då vidtagit erforderliga åtgärder. FI kritiserade allvarligt bristerna i bankens hantering av ärendet.

Bankens *brister i ansvaret som förvaringsinstitut* bestod enligt FI i att banken som institut tagit på sig uppgiften att förvara fonder som förvaltades av bankens fondbolag, som var ett dotterbolag till banken. Carnegie hade även fått i uppdrag av fondbolaget att handlägga övervakningen över att fondbolaget efterlevde de regler som fanns för denna typ av bolag. Detta stred enligt FI mot förbudet i lagen (2004:46) om investeringsfonder 4:6 för ett fondbolag att ge i uppdrag åt en bank att förvalta fonder som banken var förvaringsinstitut för. Carnegie hade som förvaringsinstitut ett ansvar att kontrollera att fonderna förvaltades enligt fondbolagstiftningen och kom att hamna i en situation då banken skulle kontrollera sig själv som förvaltare – något som inte vore görligt. En sådan förvaltning av en fond lades ut på

²¹⁰ Finansinspektionens beslut 2008-11-10 - FI Dnr 08-10273 s. 11.

²¹¹ Finansinspektionens beslut 2008-11-10 - FI Dnr 08-10273 s. 11.

banken av fondbolaget åtminstone vid två tillfällen – under november 2007 samt januari 2008 – men kan ha skett redan under sommaren 2007. Banken hade alltså haft förvaltningsuppdrag från fondbolaget, vilket stred mot fondlagstiftningen, men påpekade att ansvaret för denna felhantering främst låg på fondbolaget. FI konstaterade att banken inte uppmärksammat de lagregler samt intressekonflikten som följde av att banken bäge var förvaringsinstitut samt förvaltare av de fonder banken förvarade. Avtal mellan banken och fondbolaget, som insänts till FI, hade rubricerats som ”avtal om portföljrådgivning” och inte som de ”Förvaltningsavtal” som banken hänvisat till och detta avtal avslöjade inte det faktiska förhållandet där banken förvaltade fondbolagets fonder. FI har därför inte kunnat gripa in mot att banken haft hand om förvaltningen av fonderna, vilket enligt gällande regelverk var förbjudet. FI riktade allvarlig kritik mot Carnegie som inte upptäckt regelöverträdelsen, ”vare sig i compliancefunktionen eller i förvaringsinstitutsrollen.”²¹²

Vad det gäller den *otillräckliga interna styrningen och kontrollen samt regelefterlevnaden* så ifrågasätter FI med anledning av sina iakttagelser under utredningen bankens interna styrning och kontroll. Banken hade vänt sig till Riksbanken för stödkrediter och bankens hade problem med sin likvida situation. FI konstaterade att situationen var mycket speciell på marknaden, ”med börsnedgång, bristande förtroende mellan finansiella aktörer och allmän oro”²¹³, men påpekade att det var viktigt att banken hade en fungerande riskhantering så att samtliga riskerna i verksamheten kunde hanteras på erforderligt sätt. FI påpekar att banken inte vidtagit åtgärder för att minska risknivån i banken under denna kris, utan att det istället tagits risker i bankens rörelse och att bankens förmåga att fullgöra sina förpliktelser, och att därmed bankens överlevnad äventyrats. FI fann det ”anmärkningsvärt att banken inte har sett till att ha en mer differentierad säkerhetsportfölj och tillämpat mer konservativa belåningsvärden, särskilt mot bakgrund av att de ..[noterade].. aktierna på grund av kundens ägarandel var svåra att omsätta.”²¹⁴. FI ansåg det utrett att styrelsen genom rapporter om hur engagemanget gentemot kunden hade utvecklats och att bankens risk- och kreditkommitté över tiden hade bevakat detta engagemang, men att ”det synes ha brustit i uppföljningen av de åtgärder som bedömdes nödvändiga”²¹⁵, och bedömde därmed att riskkontrollen vad det gällde dessa delar hade brustit. FI påpekar (återigen) att det var först efter det att FI haft dialog med banken hade gjort reserveringar samt tagit årets tre första kvartalsvinster i anspråk, samt att banken då den beaktat terminsavtalet som ingåtts vid bedömande av exponeringen handlat på ett sätt som kunde ifrågasättas. Engagemanget med kunden hade etablerats av den tidigare ledningen, men den nuvarande ledningen hade tillåtit fortsatta kreditrisker som varit allt för stora för banken, då värdepapperna som låg som säkerhet för kreditengagemanget till största delen bestod av aktier i ett enda noterat bolag, vilket gav utslag på exponeringens storlek. Denna risk

---

²¹² Finansinspektionens beslut 2008-11-10 - FI Dnr 08-10273 s. 13.

²¹³ Finansinspektionens beslut 2008-11-10 - FI Dnr 08-10273 s. 13.

²¹⁴ Finansinspektionens beslut 2008-11-10 - FI Dnr 08-10273 s. 13.

²¹⁵ Finansinspektionens beslut 2008-11-10 - FI Dnr 08-10273 s. 13.

som haft en kraftig inverkan på bankens ekonomiska förmåga var enligt FI oacceptabel. FI bedömde med avseende på bankens förfarande kring den stora exponeringen med terminsaffären mellan kunden och kundens barn varigenom exponeringen (till synes) förflyttades till kundens barn, att banken brast i sin förståelse av riskerna och reglerna som gällde för banken, och att den interna styrningen och kontrollen var otillräcklig.

FI konstaterade att bankens agerande med en allt lägre kapitaltäckningskvot medfört att banken hade en alltmer försämrad förmåga att i sin verksamhet möta ytterligare förluster, samt att koncernbidrag hade behövts lämnats inom gruppen då förlusten reserverades för att förstärka bankens kapitalbas. Att banken tillåtit förvaltning över fonder som banken även var förvaringsinstitut för, vilket stred mot gällande regler, var enligt FI ytterligare en brist i bankens regelefterlevnad, och att bankens egna kontrollorgan inte haft förmågan att upptäcka den intressekonflikten som följde var ännu en brist som visade på att banken inte klarade av sin interna styrning och kontroll. FI ansåg mot bakgrund av de redan gjorda ingripande mot banken omkring ett år tidigare, att ”de iakttagna brister [var] särskilt allvarliga”²¹⁶ och att FI inte längre bedömde att banken bedrev sin verksamhet på ett sådant sätt att bankens förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyrades.

FI konstaterade i sina överväganden att ”banken återigen har brutit i flera avseenden och att bankens interna styrning och kontroll inte har förmått att fånga upp dessa brister”²¹⁷ och att den ”sittande styrelsen tillsattes i slutet av 2007 och bör haft möjlighet att sätta sig in i verksamheten.”²¹⁸. Vidare konstaterar FI att det också står klart ”att styrelsen haft åtminstone den stora exponeringen på sin dagordning.”²¹⁹

FI fann i sin samlade bedömning att Carnegies tillstånd att bedriva bankrörelse skulle återkallas.²²⁰

5.2 Fallet HQ Bank enligt Finansinspektionens beslut²²¹

Den 28 augusti 2010 kl. 11.00 meddelade²²² FI att HQ Bank AB:s (HQ Bank, Banken) tillstånd att driva bankrörelse återkallats. I samma beslut meddelades att FI återkallat HQ Banks tillstånd att driva värdepappersrörelse, att registreras som förvaltare av fondandelar, samt

²¹⁶ Finansinspektionens beslut 2008-11-10 - FI Dnr 08-10273 s. 14.

²¹⁷ Finansinspektionens beslut 2008-11-10 - FI Dnr 08-10273 s. 17.

²¹⁸ Finansinspektionens beslut 2008-11-10 - FI Dnr 08-10273 s. 17.

²¹⁹ Finansinspektionens beslut 2008-11-10 - FI Dnr 08-10273 s. 17.

²²⁰ Finansinspektionens beslut 2008-11-10 - FI Dnr 08-10273 s. 17.

²²¹ All information i detta avsnitt är hämtat från Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 om inte annat särskilt anges. Av redaktionella skäl har fotnoter bara använts vid referenser till rena citat också i detta avsnitt.

²²² Märk väl att beslutet är daterat av den 27 augusti 2007 men att beslutet stod att meddelas vid denna senare tidpunkt.

under vilka förutsättningar dessa verksamheter skulle avvecklas och att Banken senast den 1 Mars 2011 skulle inkomma med uppgifter om att avvecklingen av den tillståndspliktiga verksamheten skett.

FI:s utredning som företagits i ärendet visade på ”synnerligen allvarliga brister i den tradingverksamhet”²²³ som banken hade bedrivit. Bankens tradingportfölj hade under en längre tid kraftigt övervärderats, med följd att bankens finansiella ställning hade redovisats felaktigt i av banken offentliggjord information. Om portföljen hade värderats korrekt hade banken varit underkapitaliserad sedan december 2008. Genom detta agerande hade banken ”brutit mot såväl redovisnings- som kapitaltäckningsregler”²²⁴. Risktagandet i banken hade varit så stort att bankens överlevnad riskerats och bankens styrelse samt vd hade därmed inte i enlighet med lagen begränsat bankens risktagande. FI konstaterar att trots FI:s påpekande på brister i riskhanteringen under 2008 så hade banken i maj 2010 ännu inte en riskavdelning som ”följt kraven på bemanning, kompetens och oberoende”²²⁵. Banken hade även lämnat bristfällig och felaktig information till FI om bland annat kapitalsituationen och därmed dolt de problem som funnits. Bristerna i riskhanteringen inom banken bestod till stor del på underlåtenheten från styrelsen och vd:n att inhämta den kunskap och information som var nödvändig ”om bankens tradingverksamhet och de risker som var förenade med denna”²²⁶. Effektiv ledning i banken saknades därmed i praktiken när det gällde en verksamhet som utifrån ett riskperspektiv tillhört de mer centrala och banken uppfyllde därmed inte ett av de grundläggande kraven som var tillämpligt för att få ha tillstånd att driva bank- och värdepappersrörelse. Banken hade därmed ”på ett synnerligen allvarligt sätt överträtt de för banker mest centrala bestämmelserna”²²⁷ och det var därför ej möjligt att företa någon annan sanktion mot banken än att återkalla dess tillstånd.

5.2.1 Bakgrunden till fallet HQ Bank

Banken hade sedan 2006 tillstånd att driva bankrörelse efter att sedan 1990-talet bedrivit olika typer av finansiella verksamheter. Banken hade dessutom tillstånd att bedriva värdepappersrörelse, pensionssparrörelse, att registreras som förvaltare av fondandelar samt att utöva försäkringsförmedling. Banken ägdes 21 Maj av HQ AB som var börsnoterat och Investment AB Öresund var största ägare med c:a 24,5 procent ägarandel vid slutet av 2009. *Tradingverksamheten* i banken gick från att i mitten av 1990-talet bedriva en marknadsgarantverksamhet för egen räkning med en normalt sett låg risk till att kring 2000 och framåt gå mot ”en renodlad egenhandel med en tydlig volatilitetsstrategi”²²⁸.

---

²²³ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 3.

²²⁴ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 3.

²²⁵ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 3.

²²⁶ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 3.

²²⁷ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 3.

²²⁸ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 5.

I bankens tradingportfölj ingick främst aktier, aktieoptioner, aktieindexoptioner och indexterminer med exponeringar främst mot svenska marknaden, samt Deutscher Aktien Index (DAX) vad det gällde indexoptioner. Genom att sälja optioner som hade lång löptid och köpa optioner med kort löptid och att försöka säkra bort risken för förlust på grund av prisrörelser i den tillgång som låg till grund för optionen med terminskontrakt försökte banken att skapa vinst, och hade på detta sätt också nått lönsamhet genom historien. Banken hade enligt egen uppgift uppgett att den redan ett antal år tidigare beslutat att avveckla tradingverksamheten för att sedan återgå till en mer renodlad marknadsgarantverksamhet samt att därför avveckla portföljen men tvingades på grund av bland annat marknadsutvecklingen att ta nya positioner, ”till viss del för att balansera sådana positioner som banken redan hade”²²⁹.

5.2.2 Händelser i fallet HQ Bank

FI granskade under 2008 bankens hantering samt värdering av komplexa produkter, och fann då ett antal brister i bankens riskkontroll, bland annat ifrågasatte FI om bankens riskavdelning hade tillräckligt med resurser för att tillräckligt ofta göra en oberoende värdering av tradingportföljen samt om ”riskavdelningen hade för många arbetsuppgifter med tanke på inriktningen och omfattningen av bankens verksamhet”²³⁰. Dessutom ifrågasattes huruvida riskavdelning hade erforderliga resurser för att tillräckligt ofta göra en oberoende värdering av bankens tradingportfölj. FI påpekade att riskavdelningens rapporter hade en lägre status än tradingavdelningen inom banken och att ett separat risksystem saknades liksom att bankens riskmått var otillräckligt. En oberoende extern granskning följde därefter under 2009 gjordes av bankens riskavdelning och en rapport lämnades till banken 28 augusti 2009 som påpekade för banken att anledning fanns att inom banken se över riskkontrollen och bedöma resurs- och kompetensbehovet med bakgrund av att banken ansågs bedriva en relativt komplicerad verksamhet. FI kom under hösten 2009 och våren 2010 att ifrågasätta ”bankens interna kapitalutvärderings (IKU), dvs. bankens analys av dess samlade kapitalbehov utifrån totala riskexponeringar som årligen ska lämnas till Finansinspektionen.”²³¹. Bankens IKU av den 13 oktober 2009 meddelade att enligt bankens beräkningar, så var kapitalbehovet för marknadsriskerna i banken 33 miljoner kronor. FI ansåg denna analys var bristfällig, bland annat för att banken ej stresstestade sina marknadsrisker, vilket FI informerade banken om vid möten med banken den 3 och den 12 november 2009. Banken kom in med en ny IKU den 1 februari 2010, men den ”var fortfarande inte tillräckligt.. [analytisk] då det inte gick att bedöma bankens risknivå och kapitalisering utifrån den.”²³² FI begärde den 22 februari 2010 in ett yttrande från banken och ifrågasatte återigen varför stresstesterna av bankens marknadsrisker inte hade genomförts. FI ansåg att det var ”särskilt

---

²²⁹ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 6.

²³⁰ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 6.

²³¹ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 6

²³² Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 6.

anmärkningsvärt²³³ att banken i sin reviderade analys angett att 33 miljoner kronor – som angavs vara det legala kravet på bankens – var ”fullt tillräckligt för att täcka marknadsriskerna.”²³⁴ Vid ett senare möte med FI den 24 Mars 2010 vidhöll banken att 33 miljoner kronor var det kapitalbehov som räckte för att täcka bankens marknadsrisker. FI uppmanade än en gång banken den 30 april 2010 att stresstesta marknadsriskerna och ifrågasatte återigen att endast 33 miljoner kronor var avsatta för bankens marknadsrisker och meddelade att FI skulle inleda ”en separat undersökning om bankens hantering av marknadsrisker.”²³⁵ Tradingverksamheten visade förlust under kvartal ett 2010, detta samtidigt som avvecklingen av tradingverksamheten inte skett i den takt som var bestämd av banken, och 15 april 2010 beslutades att en särskild arbetsgrupp skulle tillsättas för att analysera tradingportföljen och komma med förslag på hur avvecklingen av tradingportföljen skulle ske. När Dow Jones index sjönk kraftigt den 14 maj 2010 så beslutades det dock av banken att en forcering av portföljens avveckling skulle företas.

Banken informerade den 18 maj 2010 FI om att avveckling av bankens tradingportfölj och bankens egenhandel i finansiella instrument skulle ske så snabbt som möjligt, med potentiella förluster samt vinstvarning som följd. FI krävde samma dag att få ta del av information om hur tradingportföljens sammansättning såg ut och fann att bankens exponeringar mot ett antal marknadsrisker var betydande, och betydligt större än vad som framkommit vid tidigare granskningar av bankens IKU under senare delen av 2009 och tidigare delen av 2010. Banken avvecklade den 25 maj 2010 delar av tradingportföljen med förlust som följd och HQ AB vinstvarnade, aviserade och drog tillbaka en nyemission, och sålde istället dotterbolaget HQ Fonder AB till sin huvudägare Investment AB Öresund för 850 miljoner kronor och en återköpsoption, varpå c:a 700 miljoner kunde föras in för att stärka bankens kapitalbas. Banken avyttrade resterna av tradingportföljen 28 juni 2010 och den totala förlusten som följde av tradingportföljens avyttrande uppgick då till kring 1230 miljoner kronor. Banken kunde behålla en någotsånär tillfredsställande kapitaltäckning som krävdes för att möjliggöra detta avyttrande genom att Investment AB Öresund och Mats Qviberg med familj tillförde banken 256 miljoner kronor mot att få preferensaktier i banken och genom att ett förlagslån på 150 miljoner kronor från Investment AB Öresund till banken omvandlades till ett evigt förlagslån. FI byggde sin utredning mot banken på intervjuer med till exempel vissa styrelseledamöter i banken och verkställande direktören samt ”uppgifter om bankens positioner i marknaden”²³⁶ som inhämtades dagligen och tagit fram egna riskmått för att löpande kunna jämföra med bankens risktagande och avvecklingen av dess portfölj.

---

²³³ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 6.

²³⁴ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 6

²³⁵ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 7.

²³⁶ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 8.

5.2.3 Finansinspektionens bedömning

HQ Bank hade i sin värdering av tradingportföljen utgått från något som kallades ”teoretisk volatilitet” utifrån historiska data som gick kring 100 dagar tillbaka i tiden, och hade ansett att en marknadsvärdesmodell för beräkning av portföljens värdering inte hade behövt göras då positionerna banken tog inte var avsedda att stängas. Data från marknaden hade inte använts av banken utan egna antaganden.

Vidare fann FI att banken inte följt lagen om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag²³⁷ med hänvisningar till årsredovisningslagen²³⁸. Den använda värderingstekniken som använts i banken var således felaktig. Diskussioner hade förts med revisorer om tradingportföljens värderingsmodell vilket dock enligt FI inte hade ansvarsbefriande verkan för styrelsen avseende dess finansiella rapporters riktighet.

Bankens felaktiga värderingar av derivatinstrument medförde i sin tur att banken i praktiken varit underkapitaliserad ur kapitaltäckningshänseende mellan december 2008 och maj 2010, då FI startade sin utredning. Banken hade därmed inte uppfyllt kapitaltäckningskraven i KTL 2:1.

Även bankens beräkning av bankens kapitalkrav för de marknadsriskerna som förenades med bankens verksamhet var undervärderade. Marknadsriskerna hade till exempel ej stresstestats, och enligt FI:s beräkningar var kapitalbehovet för marknadsriskerna i maj kring 400 miljoner kronor, vilket kan jämföras med bankens egna IKU från oktober 2009 då kapitalkravet av banken satts till 33 miljoner kronor. Styrelsen försökte förklara den felaktiga IKU som banken lämnat till FI med att kommunikationen mellan styrelsen och vd:n inte hade fungerat som den skulle, vilket tillbakavisades av den tidigare vd:n. FI poängterade sedan att det är ett styrelseansvar i banken att de funktioner som rapporterar till styrelsen ger korrekt information. Att banken hade varit underkapitaliserad medförde att man inte kunnat anse att banken bedrivit sin verksamhet så att den inte äventyrade sin förmåga att fullfölja sina förpliktelser, samt påpekade att bankens underkapitalisering medfört ett allvarligt regelbrott då en korrekt kapitalisering måste finnas till gagn för bankens kunder och andra fordringsägare, som finansiellt skydd mot ”problem som annars skulle kunna leda till likvidation eller konkurs.”²³⁹. FI diskuterade finansiella problems spridningsrisk mellan olika banker vilket är ett annat fundamentalt skäl för kapitaltäckningsreglerna och påpekade att ett ingripande kunde ha skett än tidigare mot banken om inte tradingportföljens värde hade redovisats på ett felaktigt sätt samt styrelsen godkänt ”en IKU med vilseledande innehåll, vilket redan var för sig och i synnerhet tillsammans dolt bristen på kapital”²⁴⁰.

---

²³⁷ SFS 1995:1559

²³⁸ SFS1995:1554

²³⁹ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 12.

²⁴⁰ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 12.

FI påpekade att det är styrelsens samt verkställande direktörens huvudansvar att en bank har en god riskhantering och riskkontroll vilket kräver ”att det finns en oberoende och kompetent kontroll-[ny rad]funktion som granskar efterlevnaden av bankens system och instruktioner.”²⁴¹ Därefter går FI igenom och kritiserar starkt de riskmått som banken tillämpat när den avsett att mäta tradingverksamhetens inneboende risker – att banken i sin riskmatris simulerat med en förändring i volatiliteten på högst 30 procent och ”10 procents ändring i priset på den underliggande tillgången”²⁴², ett riskmått som varit bristfälligt, samt att basisrisker och tidsvärde inte kunnat mätas med denna riskmatris. Av detta följer att banken helt missat vissa risker i sin verksamhet samt att de risker som man har tagit i beaktande varken hade identifierats, mätts eller hanterats i banken. Banken hade därmed inte levt upp till kraven i BFRL6:2,5 §§ och 6:11 § i Finansinspektionens värdepappersföreskrifter²⁴³.

Banken hade dessutom saknat en oberoende funktion som kunnat göra en oberoende värdering av tradingportföljen, man hade istället i banken gjort en vagt definierad rimlighetsbedömning av tradingavdelningens värdering, där riskavdelningen saknade tydliga instruktioner för hur rimlighetsbedömningen skulle göras. Finansinspektionen hade fortsatt att kritisera bankens värdering av tradingportföljen, som de facto varit övervärderad sedan september 2008 och att detta tydde på att värderingen manipulerats när beaktande togs till bankens antagande om ”att volatiliteter rör sig runt historiska medelvärden”²⁴⁴ då värdeskillnaden med ett sådant antagande borde hamna på positiva värden ibland och på negativa värden ibland – värdeskillnaden hade ökat de två senaste åren. FI fann därmed att banken inte levt upp till kraven i Finansinspektionens allmänna råd om marknadsrisker 9 § samt att banken inte levt upp till kraven i BFRL 6:2 på att ha en god riskhantering.

Vad det gäller riskavdelningen fann FI att resurserna till avdelningen, bemanningen av avdelningen och kompetensen inom avdelningen varit otillräckliga samt att avdelningens ställning inte varit oberoende. Riskavdelningen hade inte kunnat förklara för FI varför banken haft stora tradingförluster, och ”förlitat sig på de ofullständiga riskmått som angetts i bankens riskinstruktioner”²⁴⁵ och inte mätt och rapporterat risker i bankens största exponeringar, och inte rapporterat och mätt rätt risker i bankens portfölj, som i sig inte bestod av särskilt komplicerade (finansiella) instrument. Riskavdelningen besatt sålunda inte erforderlig kompetens. Då bankens vice verkställande direktör haft huvudansvaret för tradingportföljen samtidigt som tradingrisker, limitbrott och värderingsfrågor skulle lyftas till verkställande direktör för beslut i vissa fall, och då vice verkställande direktören träder in i verkställande

---

²⁴¹ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 13.

²⁴² Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 13.

²⁴³ Finansinspektionens föreskrifter (2007:16) om värdepappersrörelse, se Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 14.

²⁴⁴ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 14.

²⁴⁵ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 15.

direktörens ställe i fall av verkställande direktörens frånvaro, så innebar detta en uppenbar intressekonflikt då ”riskfrågor i trading-verksamheten skulle hänskjutas till en person som själv är ansvarig för den verksamhet som riskavdelningen kunde tänkas ha synpunkter på”²⁴⁶. Riskavdelningen hade inte heller självständigt getts utrymme att bilda sig en egen uppfattning av vilka limiter som kunde godtas ur risksynpunkt och gett handlarna för stora befogenheter inom sin verksamhet i banken. FI konstaterade därmed att kraven på kompetens och oberoende i bankens riskavdelning enligt 6:1,12 §§ i värdepappersföreskrifterna inte uppfyllts.

FI tog slutligen upp huruvida styrelsen och den verkställande direktören hade ”fullgjort sina uppgifter att styra och kontrollera verksamheten”²⁴⁷. Enligt banken så hade styrelsen inte medvetet lämnat felaktiga uppgifter avseende bankens IKU, och ”förbiseenden, felbedömningar och bristfällig information”²⁴⁸ låg bakom de brister FI funnit och påtalat om hur styrelsen genomfört styrelseuppdraget i banken. Enligt banken hade styrelsen inte haft fullständig åtkomst till korrespondensen som förts mellan banken och FI avseende IKU:n. Limit om 150 miljoner kronor var enligt banken ”god-[ny rad]känd och rekommenderad av riskavdelningen och/eller verkställande direktören men [...] att höjningen av limiten var en felbedömning.”²⁴⁹. FI poängterar att styrelsen enligt allmänna associationsrättsliga principer har ”det yttersta ansvaret för bolags organisation och förvaltningen av dess angelägenheter”²⁵⁰ och att styrelsen därmed skall tillse till exempel ”att bolagets organisation är ändamålsenlig och att det finns riktlinjer och funktioner som kvalitetssäkrar verksamheten.”²⁵¹. Verkställande direktörens ansvar för den löpande förvaltningen i bolaget, för ledningen av driften i bolaget, och tillsynsansvaret över befattningshavare i bolaget poängterades vidare av FI.

Därefter konstaterar FI följande: ”att bankens styrelse inte sett till att banken haft aktuella och lämpliga riktlinjer och instruktioner för att identifiera, mäta och hantera flera av de största riskerna i bankens tradingverksamhet. Detta har medfört att banken inte har kunnat hantera och kontrollera de stora risker som funnits i verksamheten. Vidare har styrelsen och den verkställande direktören brustit i sitt ansvar att säkerställa att bankens riskavdelning haft den bemanning, kompetens och det oberoende som krävts för att hantera och kontrollera verksamhetens risker.”²⁵²

FI pekar därefter på de många varningssignaler som bankens styrelse och verkställande direktör fått i form av kritik från FI samt tidigare även från en konsult anlitad av banken.

---

²⁴⁶ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 15.

²⁴⁷ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 16.

²⁴⁸ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 16.

²⁴⁹ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 16.

²⁵⁰ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 16.

²⁵¹ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 16 f.

²⁵² Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 17.

FI ålägger styrelsen och den verkställande direktören ett stort ansvar för de felaktigheter och brister i bankens riskhantering som uppdagats, då de ”underlåtit att inhämta nödvändig kunskap och information om bankens tradingverksamhet och i synnerhet de risker som var förenade med denna verksamhet.”²⁵³. Den tidigare verkställande direktören hade enbart haft övergripande kunskap om portföljens finansiella beståndsdelar och en oförståelse om riskerna med portföljen samt hur tradingförlusterna hade kunnat uppstå uppvisades i dennes svar till FI. Styrelsen i sin tur borde ha varit tillräckligt insatta i verksamheten för att kunna ifrågasätta de riskbedömningar som riskavdelningen hade lämnat till styrelsen. Som ett tydligt exempel på styrelsens bristande riskmedvetenhet tar FI styrelsens beslut om godkännande av en overnightlimit på 150 miljoner kronor, vilket inneburit att banken kunnat ”förlora drygt hälften av sin kapitalbuffert på ca 250 miljoner kronor och drygt en fjärdedel av hela kapitalbasen på ca 550 miljoner kronor på en dag.” Att styrelsen inte hade ”uppmärksammat den uppenbara diskrepansen mellan overnightlimiten på 150 miljoner kronor och kapitalbehovet på 33 miljoner kronor.”²⁵⁴ fann FI anmärkningsvärt. Kraven på insikt, erfarenhet och lämplighet som ställs i BFRL 3:2:4 hade därmed inte kunnat anses uppfyllda av styrelsen och verkställande direktören, och banken hade i praktiken ”saknat [en] effektiv ledning när det gäller en av bankens ur riskperspektiv mest centrala verksamheter”²⁵⁵. De grundläggande kraven som ställs för att få tillstånd att driva bankrörelse hade därmed inte uppfyllts.

5.2.4 Stattins kommentar till fallet HQ Bank

Stattin har i en debattartikel i Juridisk tidskrift kommenterat fallet HQ Bank.²⁵⁶ Stattin resonerar kring valet av FI att återkalla tillståndet istället för att utdela en varning och utdela en straffavgift. Stattin tar inte direkt ställning till huruvida FI fattat rätt beslut, även om han i artikeln påpekar motstridigheterna i att återkalla tillståndet från HQ utifrån systemstabilitets-hänsyn, medan företrädare för FI senare uttalar sig om att HQ ej var att anse som en systemviktig bank. I artikeln poängteras dock det olämpliga i FI:s flera olika roller - som bland annat utredare och beslutsfattare i ett. Stattin förslår att beslutsfattandet överlämnas till domstolsväsendet.²⁵⁷

---

²⁵³ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 17.

²⁵⁴ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 18.

²⁵⁵ Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854 s. 18.

²⁵⁶ Stattin, Daniel, Finansinspektionens rättstillämpning – några kritiska synpunkter utifrån HQ-Bank-fallet, Juridisk tidskrift vid Stockholms Universitet, Nr 3 2010/2011 s. 769 ff.

²⁵⁷ Stattin, Daniel, Finansinspektionens rättstillämpning – några kritiska synpunkter utifrån HQ-Bank-fallet, Juridisk tidskrift vid Stockholms Universitet, Nr 3 2010/2011 s. 769 ff.

5.3 Kommentarer till fallen Carnegie samt HQ Bank

En gemensam nämnare i de båda fallen är de två bankernas brister i förhållandet till de risker och den kontroll av dessa risker som krävs i en bank. Ledningarna i dessa två institut har enligt FI inte haft tillräcklig kontroll över riskerna i respektive banks rörelse och därmed brustit i sitt ansvar enligt den grundläggande bestämmelsen om detta i BFRL 6:2 och de ytterligare bestämmelser som FI lämnat på detta område genom sina föreskrifter. Styrelserna samt verkställande direktörerna i dessa två bolag har alltså inte levt upp till de krav som ställts på dem sett ifrån ett riskhanteringsperspektiv. Detta som en följd av att bland annat mätningarna av riskerna i de båda bankerna har skett på ett djupt otillfredsställande sätt.

I HQ Bank var riskavdelningen underbemannad och inkompetent och dessutom baserade riskavdelningen i denna bank många av sina mätningar på underlag som kom ifrån tradingavdelningen i samma bank. Styrelsen och verkställande direktören i denna bank inhämtade inte den information de enligt lagen var tvungna att inhämta och de utövade inte heller den kontroll över sina kontrollorgan som de enligt regleringen på området var tvungna att göra.

Även i fallet Carnegie brast riskkontrollen och bankens interna kontroll, dess *compliancefunktion*, förmådde inte att fånga upp de uppenbara regelbrott som begicks i banken på flera olika plan. Styrelsen i Carnegie hade därmed brustit i sitt tillsynsansvar och inte satt sig in i verksamheten som en bankrörelse utgör på det sätt som krävdes av den.

En annan tydlig gemensam nämnare i de bägge fallen är bristerna ifrån ledningen att driva bankrörelserna på ett sådant sätt att deras soliditet och likviditet, det vill säga deras förmåga att fullfölja sina förpliktelser, inte kom att äventyras. I fallet Carnegie var den faktiska kapitaltäckningen ständigt fallande, bland annat som en följd av en kapitaltäckningsmässigt grotesk exponering mot en enda kund, och i fallet HQ Bank övervärderades tradingportföljen och det buffertbehov som ansågs behövas på grund av att riskerna med bankens tradingverksamhet var allvarligt underdimensionerade på ett sådant sätt som allvarligt riskerade HQ Banks överlevnad.

Bankernas förmåga att fullfölja sina förpliktelser var bland annat kopplade till deras bristande uppfyllelse av de kapitaltäckningsregler som existerar för bankaktiebolag. I Carnegie gavs i praktiken krediter åt en ensam kund som ibland översteg den tillåtna kvoten med över 3,5 gånger. Kundens säkerhet bestod till största delen av aktier i ett enda noterat bolag, där kunden dessutom var huvudägare varför en eventuell realisation av säkerheten skulle bli praktiskt minst sagt komplicerad. Denna kunds kreditlimit höjdes dessutom efter beslut av Carnegies styrelse med c:a 600 miljoner kronor till ett belopp av 4,25 miljarder kronor – en siffra att ställa i relation till bankgruppens kapitalbas på c:a 1,5 miljarder kronor. I HQ Bank hade en

någotånär tillfredsställande kapitaltäckning endast kunnat bibehållas efter avyttring av bankens tradingportfölj genom försäljning av det egna fondbolaget till sitt ägarföretag samt genom att ägare och närstående personer gick in med hundratals miljoner i banken liksom att ett förlagslån skrevs om till ett evigt förlagslån.

En avgörande problematik i fallet HQ Bank var att banken övervärderat sin egen aktieportföljs värde, och att banken i sin (tänkta) kontroll över denna aktieportfölj ständigt undervärderade de ekonomiska riskerna med innehaven i portföljen samt helt bortsåg från vissa essentiella variabler i de tester av riskerna som banken enligt regleringen på området var tvungna att företa. Genom dessa felberäkningar kunde styrelsen bevilja en overnightlimit för banken om 150 miljoner kronor samtidigt som man inom banken bedömde att 33 miljoner kronor var en tillräcklig buffert med tanken på de riskerna banken hade genom sina innehav genom bankens aktieportfölj. Styrelsens inkompetens avseende dessa markant irrationella ställningstaganden med beaktande av de fakta som banken själv lämnat till FI poängterades starkt av FI.

Carnegie sysslade dessutom med otillåten fondförvaltning, där banken hade rollen som både förvaringsinstitut för fonder och det medföljande kontrollansvar över att dessa fonder förvaltades enligt fondlagstiftningen och rollen som förvaltare över dessa samma fonder på en och samma gång.

Att compliancefunktionerna inom de bägge bankerna inte har fungerat på ett tillfredsställande sätt framgår tydligt om man tar FI:s beslut och utredningar i beaktande. Att styrelsen och verkställande direktören inte uppfyllt sina förpliktelser enligt banklagstiftningen kan också anses påvisat med FI:s beslut i åtanke.

6 Analys och egna kommentarer

Som framgått ovan har styrelsen i ett bankaktiebolag ett mer långtgående ansvar än styrelsen i ett vanligt aktiebolag. Bankaktiebolagsstyrelsen har inte bara bestämmelserna i ABL att följa utan har dessutom att efterleva de bestämmelser som finns i BFRL och KTL samt FI:s särskilda regler, råd och beslut. BFRL utgör en komplicerad reglering på ett särskilt rörelseområde – bankrörelseområdet. FI:s föreskrifter och riktlinjer lägger ytterligare plikter på den ledamot som sitter i styrelsen för ett bankaktiebolag jämfört med styrelseledamoten i ett aktiebolag. I de två refererade fallen – Carnegie och HQ Bank – har FI:s höga krav på ledamöter av en bankstyrelse poängterats ytterligare.

En bankstyrelse kan under inga omständigheter avhända sig sitt ansvar enligt bland annat BFRL och KTL samt de förordningar och föreskrifter som tillkommer enligt Riksdagens och Regeringens bemyndiganden respektive vidaredelegeringar. I denna uppsats poängteras särskilt det ansvar ledamöter i en bankstyrelse har för att det finns en fungerande intern kontroll över de särskilda rörelserisker som finns i en bankrörelse. En bankstyrelse kan inte skylla på en mindre kompetent tradingchef eller compliancechef för att undslippa ansvar utan det ligger på styrelsen att välja en kompetent person. Styrelsen ska också ha tillräcklig insikt och erfarenhet i vad som krävs för att driva bankrörelse så att de kan göra en egen bedömning av om existerande kontroll- och övervakningssystem är tillräckliga för att möta de stränga kraven i bland annat BFRL och KTL. Om compliancechefen inte på ett tillfredsställande sätt kan se till att banken följer de regler som gäller för bankområdet åligger det styrelsen att så snart som möjligt inse detta och vidta åtgärder som att tillsätta en ny compliancechef. I vilket fall som helst är det styrelsen själv som blir ansvarig för eventuella brister som till exempel compliancechefen visar på vid utförandet av sitt uppdrag.

Det bör påpekas att skadeståndsansvaret enligt BFRL är ett oaktsamhetsansvar precis som enligt ABL. Skadeståndsansvaret enligt BFRL är således inte strikt, även om det finns många ytterligare bestämmelser att ta hänsyn till för en bankaktiebolagsstyrelse än en aktiebolagsstyrelse.

Vidare står det klart att en ledning i en bank enligt BFRL, KTL och ABL har ett omfattande skadeståndsansvar gentemot ett bankaktiebolag, aktieägare och tredje man vid överträdelse av BFRL och KTL. Det finns även visst stöd i förarbetena för att FI:s föreskrifter på området skall grunda skadeståndsskyldighet. Men avgörandet av när rambestämmelserna i till exempel BFRL:s 6:e kapitel skall anses utfyllas av detaljbestämmelserna i FI:s föreskrifter, eller när rambestämmelsernas närmare innebörd skall utläsas med FI:s föreskrifter i åtanke har lämnats åt rättstillämpningen att avgöras. Detta omfattande skadeståndsansvar för bankledningar har börjat diskuteras på allvar först på senare tid. Intressant bland alla de turer som skett kring Carnegie och HQ Bank är att Carnegie nu har förvärvat HQ Bank. Det finns mycket som talar

för att ledningarna i dessa två bankaktiebolag har förfarit culpöst. Dock är FI:s beslut en partsinlaga och ännu har inget skadeståndsansvar prövats av domstol. Culpa är bara ett av rekvisiten som beaktas i en skadeståndsbedömning. Huruvida FI i sina beslut gjort en riktig bedömning enligt gällande regelverk är en fråga. Att ledningspersonerna i de två banker som här behandlats inte fullt ut haft den kontroll de borde är dock tämligen ostridigt. Att utreda exakt vilka regelbrott som vilket ansvarssubjekt kan hållas ansvarig för är dock ogörligt i denna uppsats. En viss ledning i frågan om dessa personers eventuella oaktsamma handlande eller underlåtenhet har dock kunnat ges. Problematiskt (såsom oftast i skadeståndsrättsliga sammanhang) är dock värderingen av skadan och den adekvata kausalitet som skall påvisas mellan ett ansvarssubjekts oaktsamma agerande eller underlåtenhet och skadan. Denna värderingsproblematik är i sig ett möjligt föremål för djupare undersökning.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Proposition 1975:103	Förslag till ny aktiebolagslag, m.m.
Proposition 1986/87:12	Om ny banklagstiftning
Proposition 1990/91:142	Om handel och tjänster på värdepappersmarknaden, m.m.
Proposition 1991/92:113	Om börslagstiftning m.m.
Proposition 1997/98:99	Aktiebolagets organisation
Proposition 1997/98:166	Ny associationsrätt för bankaktiebolag, m.m.
Proposition 2000/01:150	Likvidation av aktiebolag m.m.
Proposition 2002/03:139	Reformerade regler för bank- och finansieringsrörelse
Proposition 2004/05:85	Ny aktiebolagslag
Proposition 2006/07:5	Nya kapitaltäkningsregler
SOU 1998:47	Bulvaner och annat
Finansutskottets bet. 2006/07:FiU7	Nya kapitaltäkningsregler

Finansinspektionens beslut

Finansinspektionens beslut 2008-11-10 – FI Dnr 08-10273

Finansinspektionens beslut 2010-08-27 – FI Dnr 10-7854

Litteraturförteckning

Båvestam, Urban, *Aktiebolagsstyrelsens möjligheter att delegera sina uppgifter med ansvarsreducerande verkan*, Juridisk tidskrift vid Stockholms Universitet, Nr 2 2001-02 på s. 260 ff.

Dotevall, Rolf, *Skadeståndsansvar för styrelseledamot och verkställande direktör – En aktiebolagsrättslig studie i komparativ belysning*, Norstedts Förlag, Stockholm 1989

Dotevall, Rolf, *Bolagsledningens skadeståndsansvar*, 2:a upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2008

Falkman, Henric, *Bankrörelse – Risker och riskhantering i banker*, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2002

Hellner, Jan; Radetzki, Marcus, *Skadeståndsrätt*, åttonde upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2010.

Kleineman, Jan, *Ren förmögenhetsskada: särskilt vid vilseledande av annan än kontraktspart*, Juristförlaget, Stockholm 1987

Kleineman, Jan, *Lender Liability – ett skadeståndsrättsligt perspektiv på 1990-talets finansiella kris*, Juridisk tidskrift vid Stockholms Universitet, Nr 2 1992/93 på s. 289 ff.

Sandberg, Catarina Af; Sevenius, Robert, *Börsrätt*, Studentlitteratur, Lund 2007

Skog, Rolf; Fäger, Catarina, *Aktiebolagslagen – En introduktion för aktieägare, bolagsledningar och deras rådgivare*, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2007

Sjöberg, Gustaf, *Lagen om statligt stöd till kreditinstitut*, Juridisk tidskrift vid Stockholms Universitet, Nr 3 2008/09 på sidan 576 ff.

Stattin, Daniel, *Företagsstyrning – Styrinstrument och ansvarsföljder i ett aktiebolagsrättsligt perspektiv*, Uppsala universitets tryckeri, Uppsala 2005.

Stattin, Daniel, *Finansinspektionens rättstillämpning – några kritiska synpunkter utifrån HQ Bank-fallet*, Juridisk tidskrift vid Stockholms Universitet, Nr 3 2010/11 på sidan 769 ff.

Svernlöv, Carl, *Ansvarsfrihet – Dechargeinstitutet i svensk aktiebolagsrätt*, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2007

Svernlöv, Carl, *Arbetsordning och andra instruktioner i aktiebolaget – En introduktion*, 2:a upplagan, Jure AB, Stockholm 2006

Svernlöv, Carl, *Aktiebolagets suppleanter – Suppleantinstitutet i svensk aktiebolagsrätt*, Norstedts Juridik AB, Stockholm 1998

Svernlöv, Carl, *Aktiebolagets suppleanter*, 2:a upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2002

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1993 s. 740

NJA 1997 s. 418

—
Slut